

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Kristi Vitkar

**EESTI TUDENGITE TÖÖTAMINE KÕRGKOO LIS
ÕPPIMISE AJAL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Mait Rungi

Tallinn 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Kristi Vitkar

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 142796

Üliõpilase e-posti aadress: kristi.vitkar@gmail.com

Juhendaja dotsent Mait Rungi:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

Jooniste loetelu	3
Tabelite loetelu	4
ABSTRAKT	5
SISSEJUHATUS	6
1. PARALLEELSELT TÖÖTAMINE JA KÕRGHARIDUSE OMANDAMINE	8
1.1. Kõrghariduse definitsioon ja selle omandamise võimalused.....	8
1.2. Õpingute kõrvalt töötamine	10
2. UURINGU VALIM JA METOODIKA	17
2.1. Küsimustiku ning valimi tutvustus	17
2.2. Valimi iseloomustus	18
3. UURINGU TULEMUSED	21
3.1. Kirjeldav statistika	21
3.2. Korrelatsioonanalüüsi tulemused.....	29
3.3. Hüpotheside testimine.....	33
KOKKUVÕTE	40
VIIDATUD ALLIKAD	44
LISAD.....	47
Lisa 1. Küsimustik	47

Jooniste loetelu

Joonis 1. Täiskoormusega õppimise ja täistööajaga töötamise tagajärjed ja mõjud (Mägi <i>et al.</i> 2011).....	16
Joonis 2. Tudengite kõrghariduses õppimise valiku põhjendus (protsentides).....	20
Joonis 3. Tudengite rahulolu praeguse palgaga (protsentides).....	25
Joonis 4. Praktikakohapoolne võimalus tudengi edasisele töökohale (protsentides).....	26
Joonis 5. Töötavate ja mittetöötavate tudengite osakaal kogu valimis (protsentides).....	27
Joonis 6. Mittetöötamise põhjused (protsentides).....	28
Joonis 7. Töötamise põhjused (protsentides).....	29

Tabelite loetelu

Tabel 1. Kogu valimi sugu ja vanus (protsentides).....	18
Tabel 2. Kogu valimi õppeaste, õppekoormus, õppevorm (protsentides).....	19
Tabel 3. Muutujad, keskväärtus ja standardhälve.....	23
Tabel 4. Tudengite sissetulekud ja väljaminekud (protsentides).....	24
Tabel 5. Korrelatsioonanalüüs.....	32
Tabel 6. T-test: Tudengite töölkäimine ja kaalutud keskmine hinne.....	33
Tabel 7. T-test: Tudengite töölkäimine ja vanemate jõukus.....	34
Tabel 8. T-test: Tudengite vanus ja töölkäimine.....	35
Tabel 9. T-test: Tudengite vanus ja sissetulekud.....	36
Tabel 10. T-test: Tudengite sugu ja töölkäimine.....	36
Tabel 11. T-test: Tudengite sugu ja netopalgootused.....	37

ABSTRAKT

Bakalaureusetöös käsitleti aktuaalseid teoreetilisi majandusprobleeme ja töö eesmärk oli uurida, miks Eesti kõrgkoolide tudengid töötavad, kuidas nad õppimise ja töötamise ühildavad ning kas ja kuidas mõjutab töötamine õppetulemusi. Antud teema on aktuaalne, sest Eestis on ligikaudu 50 tuhat tudengit ja nende töötamine avaldab suurt mõju tööjõuturule, töötusele ning hariduse kaudu ka riigi tulemustele ja tulevasele innovatsioonile.

Andmete kogumiseks kasutati elektroonilist küsimustikku, mille tulemusi analüüsiti erinevate statistiliste meetodite abil. Kokku vastas küsimustikule 404 üliõpilast. Valimist eemaldati kolm ebatäpset vastust ja töös kajastati neljasaja ühe tudengi vastuseid.

Käesolevast uuringust selgus, et Eesti üliõpilased on majanduslikult üsna iseseisvad, 71% sellele uuringule vastanud tudengitest töötab õpingute kõrvalt ja tööle minnakse erinevatel põhjustel, kuid 48% töötab majanduslikel põhjustel. Töötavate tudengite keskmine tööaeg on 97 tundi kuus ja keskmine netotöötasu 543 eurot kuus, mis teeb netotunnipalgaks 5,6 eurot. Kogu valimi tudengite kaalutud keskmine hinne oli 3,76 ning töötavate ja mittetöötavate üliõpilaste kaalutud keskmisel hindel ei olnud statistiliselt olulist erinevust. Lisaks selgus uuringust, et töötamine ei mõjuta õppeedukust; töötavad nii jõukatest kui ka vähem jõukatest peredest pärit õppurid; sooline palgalõhe saab alguse tudengipõlves küsitud madalamast palgaootusest ja vanemad tudengid töötavad rohkem ning nende sissetulekud on suuremad kui noorematel üliõpilastel.

Võtmesõnad: kõrgkool, tudeng, üliõpilane, õppimine, töötamine, õpitulemused

SISSEJUHATUS

Tavaliselt peavad vanemad noori üleval nii kaua kuni õpitakse või toetavad majanduslikult, et õppur saaks maksimaalselt pühenduda õppimisele. Tänapäeval on olukord aga kardinaalselt muutunud. Üliõpilased mitte ei õpi ainult täiskoormusega vaid lisaks töötavad osalise- või täistööajaga, et end ise ära elatada. (Tugim 2012) Õppimine on täiskohaga töö ja sellesse tuleb panustada erinevaid ressursse nagu näiteks aeg ja raha. Eesti riik on panustanud üliõpilaste õppimisvõimaluste arengusse ning 2013. õppeaastal vastu võetud kõrgharidusreform võrdsustas kõigi õppida soovijate jaoks tasuta kõrgema hariduse omandamise võimalused (Haridus- ja teadusministeerium 2014). Pärast kõrgharidusreformi on erineva sotsiaalmajandusliku taustaga inimestel ligipääs tasuta kõrgharidusele. Eestis on töötavate tudengite osakaal väga suur ning kõrgharidus tasuta ja see annab infot olukorra kohta, kus kõrgkoolis õppimise võimalusi ei kasuta vaid haridusteed jätkanud noored, vaid ka varasema töö- ja elukogemusega vanemad õppurid.

Erinevad uuringud (Beerkens *et al.* 2011, Espenberg *et al.* 2013 jt) on näidanud, et õppimise kõrvalt töötamisel võib tudengile olla nii positiivne kui ka negatiivne mõju, kuid õppekvaliteeti mõjutab töötamine pigem negatiivselt ja võib soodustada tudengite väljalangevust. EUROSTUDENTi uuringu andmeil on Eesti tööturul arvukalt töötavaid tudengeid (Espenberg *et al.* 2013). Kõrgkoolidel on oluline teada, kuidas töötamine mõjutab õppimist (hindeid, puudumisi, lõpetamist). Tööandjad on huvitatud nii ajutise kui pikema tööajaga töötavaist töolistest. Töös käsitletakse kolme töötamise ja õppimisega seotud sihtrühma: tudengist töövõtja, töolistest huvitatud tööandja ja kõrgkool.

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada, miks tudengid töötavad, kuidas nad õppimise ja töötamise ühildavad ning kas ja kuidas töötamine mõjutab õppetulemusi. Lähtudes varasematest uuringutest püstitati järgmised hüpoteesid:

- 1) Tudengite töötamine kooli kõrvalt mõjutab õppetulemusi negatiivselt.
- 2) Vähem jõukatest peredest pärit üliõpilased töötavad suurema tõenäosusega kooli kõrvalt.
- 3) Vanemad tudengid töötavad rohkem kui nooremad tudengid.

- 4) Noorematel tudengitel on väiksemad sissetulekud kui vanematel tudengitel.
- 5) Rohkem töötavad naissoost tudengid.
- 6) Naiste netopalgaootus on madalam kui meestel.

Eesmärgist tulenevateks ülesanneteks on läbi töötada valdkonna kirjandus ning viia läbi kvantitatiivne uuring Eesti üliõpilaste seas, kes on antud bakalaureusetöö uurimisobjektiks. Bakalaureusetöö andmetena kasutatakse elektroonilise küsimustiku vastuseid, mida analüüsitakse erinevaid statistilisi meetodeid kasutades ning statistilisi hüpoteese kontrollitakse t- testiga. Lisaks kasutatakse arvtunnuste vahelise lineaarse seose kirjeldamiseks korrelatsioonanalüüsi. Töös kasutatakse võrdlusena 2013. aasta uuringu lõpparuannet „Eesti üliõpilaste eluolu 2013. Rahvusvahelise üliõpilaste uuringu EUROSTUDENT V Eesti analüüs“ (Espenberg *et al.* 2013).

Töö on jaotatud kolmeks peatükiks:

Teoreetilises osas kirjeldatakse paralleelselt kõrghariduse omandamise ja töötamise erinevaid aspekte ning töös kasutatavad teoreetilised seisukohad tuginevad varasemate uuringute tulemustel.

Metoodikat käsitlevas peatükis tutvustatakse bakalaureusetöö raames läbiviidud uuringut: kirjeldatakse uurimisobjekti ning uuringu läbiviimise etappe. Lähtuvalt uuringu etappidest tuuakse välja valimi üldinformatsioon ja iseloomustatakse valimit.

Empiirilises osas viiakse läbi andmeanalüüs, kontrollitakse statistilisi hüpoteese, võetakse kokku uuringu tulemused ning esitatakse peamised uuringu järeldused.

Käesoleva töö teaduslik panus seisneb selles, et antakse hinnang Eesti kõrgkoolis õppivate ning paralleelselt töötavate tudengite kohta, sest töötavate tudengite arv on järjest enam tõusev trend. EUROSTUDENT V uuris, milline oli üliõpilaste eluolu enne viimast suurt reformi (kõrgharidusreform 2013/2014. aastal), järgmine Eesti üliõpilaste olukorda käsitlev uuring avaldatakse 2017. aasta sügisel ning rahvusvaheline uuringuaruanne alles 2018. aasta kevadel (Espenberg *et al.* 2013). Käesolev töö on aktuaalne, kuna ligi 50 tuhat tudengit mõjutab tööealise elanikkonnaga riiki märkimisväärselt. Töö on avaliku huvi nüanss, kuid vastava valdkonna kohta värskeim kirjandus puudub. Antud töös on kajastatud paralleelselt töötamise ja õppimise mõju akadeemilistele tulemustele, mida EUROSTUDENT V (2013) uuring välja ei toonud.

Autor tänab töö juhendajat Mait Rungit igakülse abi, konstruktiivse kriitika ja pühendatud aja eest.

1. PARALLEELSELT TÖÖTAMINE JA KÕRGHARIDUSE OMANDAMINE

1.1. Kõrghariduse definitsioon ja selle omandamise võimalused

Mis on kõrgharidus? „Kõrgharidus on keskhariduse baasil omandatav teaduslikule käsitlusele rajanev haridus, mida tõendab vastav lõpudokument“ (Ülikooliseadus § 2, 1995). „Inimkapitali teooria kohaselt on haridus indiviidi investering endasse, mis eeldatavasti toob talle tulevikus isiklikku kasu“ (Espenberg *et al.* 2013, 8). Peale inimkapitali on oluline ka sotsiaalne kapital ehk kontaktid teiste tudengite ja õppejõududega. Kõrgkoolist saabki õpilane põhiliselt kaasa teadmiste, oskuste ja kontaktide pagasi.

Kõrghariduses on kolm õppeastet. Esimese astme õpped on rakenduskõrgharidusõpe ja bakalaureuseõpe, teisel astmel magistriõpe ja kolmandal astmel doktoriõpe. Lisaks on võimalus õppida bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavadel põhinevas õppes. Rakenduskõrgharidusõppe eesmärk on omandada pädevusi, et töötada kindlal kutsealal või õppida edasi magistriõppes. Bakalaureuseõppe eesmärk on „üldhariduslike teadmiste süvendamine, eriala alusteadmiste ja -oskuste omandamine õpingute jätkamiseks magistriastmes ning tööle asumiseks“ (Haridus- ja Teadusministeerium 2016). Magistriõppe kestel „süvendatakse erialateadmisi ja -oskusi ning omandatakse vajalikke teadmisi ja oskusi iseseisvaks tööks ja doktoriõppes õpingute jätkamiseks“ (Ibid.). Integreeritud õpe „sisaldab nii alusõpet kui ka süvendatud spetsialiseerumisega õpet“ (Ibid.) ja nendel õppekavadel saab õppida näiteks arhitektiks, ehitusinseneriks, arstiks, proviisoriks, hambaarstiks või loomaarstiks. Doktoriõppe eesmärk on „iseseisvaks teadus-, arendus- või kutsealaseks loometööks vajalike teadmiste ja oskuste omandamine“. (Ibid.)

2016/2017 õppeaastal sai Eestis kõrgharidust omandada kokku kahekümne neljas õppeasutuses, mille hulgas on kuus avalik-õiguslikku ülikooli, üks eraülikool, kaks kutseõppeasutust, kaks riigi- ja seitse erarakenduskõrgkooli ning kuus Haridus- ja

Teadusministeeriumi hallatavat rakenduskõrgkooli (Ibid.). 2016. aasta seisuga oli Eestis 15-34-aastaseid noori 327 850, neist 47 794 õppis kõrgkoolis, moodustades 14,6% Eestis elavatest noortest (Statistikaamet 2017). 57% Eesti tudengitest on alla 25-aastased ning üliõpilaste keskmine vanus on 26 aastat (Espenberg *et al.* 2013).

Eesti kõrghariduses on tehtud riigi iseseisvumisele järgnenud aastate jooksul palju edusamme ning laiendatud kõrgharidussektorit, milles osalemise määr on üks maailma suuremaid (Wächter, Kemp 2010, 23). Eestis on ka varasemalt kõrgharidust reformitud, kuid kõrgharidusreform, mis võeti vastu 2013/2014. õppeaasta sügisel, pakub kõigile sisseastujatele tasuta õppimise võimalust. „Jõustunud muudatused õppeasutuste rahastamisel ja õppeteenustasuta õppimisel puudutavad avalik-õiguslikke ülikoole, riigi rakenduskõrgkooli ja Eesti Infotehnoloogia Kolledžit“ (Haridus- ja teadusministeerium 2014). Erakõrgkoolid tavaliselt riigi poolt toetust ei saa ja selle tõttu peab tudeng ise õppemaksu tasuma. Kõrgkoolis saab õppida täis- või osalise õppekoormusega. Täiskoormusega õppivad üliõpilased saavad taotleda õppelaenu ja õppetootusi, osakoormusega õppivad tudengid seda reeglina ei saa. Nii täis- kui ka osalise õppekoormusega õppivatel ning töötavatel üliõpilastel on lisaks õigus õppepuhkusele. Õppevorm ülikoolis õppides saab olla kas päevane õpe, kaugõpe, õhtune õpe või avatud ülikool. Peale 2013/2014. aasta kõrgharidusreformi ei tohi kõrgkool tudengilt nõuda õppekulude hüvitamist esimesel semestril, kui ta õpib täiskoormusel eestikeelsel õppekaval. Teisest semestrist alates sõltub hüvitise nõudmine tudengi poolt läbitud õppekava mahust ning kõrgkooli kehtestatud tingimustest. (Ibid.)

Enne kõrgharidusreformi oli kõrghariduse kättesaadavus suuresti ebavõrdne ning kõrgharidust omandas rohkem kõrge sotsiaalmajandusliku staatusega peredest pärit noori. See oli probleemiks, sest paljud potentsiaalsed valdkonnaspetsialistid ei saanud edasi õppida nende sotsiaalse tausta tõttu. Inimese päritolu ei tohiks olla hariduse omandamisel takistuseks. (Espenberg *et al.* 2013) Lisaks sotsiaalsele taustale oli enne kõrgharidusreformi tudengite üheks suurimaks mureks õppelaen, sest pärast ülikooli tuli hakata seda tagasi maksma, mistõttu tuli paljudel otsida omale töökoht juba õpingute ajal. (Mounsey *et al.* 2013). Pärast nimetatud reformi on üliõpilaskond rohkem mitmekesisestunud ning haridust saavad omandada tudengid olenemata sotsiaalsest taustast. Mitmekesine üliõpilaskond on oluline riigi konkurentsivõime seisukohalt, sest loob paremad eeldused loovuseks ja innovatsiooniks (Bohonnek *et al.* 2010).

1.2. Õpingute kõrvalt töötamine

Kõrgkooli kõrvalt töötatakse järjest enam, s.t rohkem tudengeid töötab ning ka ajaliselt töötatakse rohkem. Siiski on täheldatud, et „kõrgkooliaegne töötamine on sageli juhusliku iseloomuga ning tõsisem karjäärile pühendumine algab pärast kooli lõpetamist“ (Tugim 2012, 9). Töökoha valikul peaks tudengi jaoks olema oluline, millisel ametikohal töötada. Kas valida kohe kõrgkooli ajal ametikoht, mis on erialaga seotud või tuleks valida ajutised ja lihtsamad ametikohad, et jõuaks ka õppimisele pühenduda. Kui tudengi töö on seotud õpitava erialaga, siis võib töötamine toetada kõrghariduse omandamist, näiteks saab tudeng kasutada kõrgkoolist saadud teadmisi praktikas ning seetõttu kinnistab need omale või aitab töökogemus paremini mõista ülikoolis õpitavat (Mägi *et al.* 2011, 28). Positiivse tulemusena valisid 80% õpingute ajal töötanud tudengitest ametikoha, mis oli õpitava erialaga seotud. (Eamets *et al.* 2011, 6) Ülejäänud 20% võisid otsustada lihtsama ametikoha kasuks, et pühenduda rohkem õpingutele või alles otsisid tööpakkumist soovitud erialasele ametikohale. Häkkineni (2006) uuringu andmetel vähendab kõrgkoolis õppimine tööjõu mobiilsust, kuna enamasti on tudengitel võimalus õpingute kõrvalt töötada selles linnas, kus asub nende õppeasutus.

Õppimise ajal töötamine mõjutab üliõpilase õppeedukust. Paralleelselt õppimine ja töötamine võivad teineteist toetada, kuid „enamasti mõjub õppimise ajal töötamine negatiivselt õppeedukusele, mis avaldub madalamas keskmises hinded, pikemas õpingute lõpetamiseks kuluvast ajast ja suuremas tõenäosuses õpingud katkestada“ (Tugim 2012, 6). Teiselt poolt annab õppimise kõrvalt töötamine töökogemuse, mis on oluline, sest tööandjad ei otsi mitte ainult haritud ja paberiga, vaid töökogemusega töötajaid. (Ibid.) Eestis on oluliselt kasvanud töökogemuse osatähtsus võrreldes kõrgharidusega, mida tuleb silmas pidada kui soovitakse siseneda tööturule (Oras *et al.* 2010). Tööandjad vaatavad järjest enam, et oleks olemas nii kõrgharidus kui ka varasem töökogemus.

Mounsey *et al.* uuringu andmetel on ülikoolide üliõpilaskond ajast muutunud. Traditsiooniline üliõpilane oli varasemalt määratletud järgmiste omaduste kaudu: läks kohe pärast keskkooli kõrgekooli edasi õppima; vanemad toetasid finantsiliselt ning üliõpilane ei töötanud üldse või töötas väga vähe semestri jooksul. Üliõpilased olid ka palju nooremad, vahemikus 18-22 aastat. 2000ndate alguses vastas nendele omadustele vaid 27% tudengitest

ja tänapäeval on traditsiooniliste tudengite osakaal vähemuses. Mittetraditsioonilised tudengid on eklektiline grupp inimesi, kellel on üks või mitu järgnevat omadust: ülikooli ei minda kohe pärast gümnaasiumi lõpetamist, õpitakse osalise koormusega, töötatakse täistööajaga, saadakse ise finantsiliselt hakkama, toetatakse perekonda rahaliselt, ollakse üksikvanem, ollakse naine. Töötavate üliõpilaste arv on kasvanud ja enamik tudengeid valib täis- või osalise koormusega töötamise paralleelselt õpingutega. Põhjused, miks tudengid töötavad: a) võimalus, b) eelnev töökogemus, c) vajadus ja d) tunneb muret laenu tagasimaksmise kohustusest pärast ülikooli. Tudengid töötavad õpingute ajal, sest neil on võimalus seda teha. Suurema tõenäosusega töötavad just paindlikuma õppekorraldusega õppekavadel õppivad tudengid, kellelt ei eeldata nii palju realselt koolis kohapeal olekut. Paljudes töökohtades ei ole vaja eelnevat kogemust või oskusi ning pakutakse paindlikku tööaega. Mõned tudengid töötavad seetõttu, et nad on töötanud juba varasemalt gümnaasiumiõpingute kõrvalt ning on harjunud tasakaalustama töö- ja koolikohustusi. Lisasissetulek võimaldab elada ihaldusväärset elu ja tõsta elukvaliteeti. Veel töötatakse seetõttu, et katta isiklikke kulutusi. Tuleb tasuda iseseisvalt elukoha, toidu ning mõnel juhul ka õpingute eest. (Mounsey *et al.* 2013) Leidub ka neid, kes kasutavad ära võimalust õppida tasuta kõrgharidusasutuses ja saada selle kaudu parem töökoht, kuid sealjuures väärtustavad diplomit rohkem, kui kõrghariduse sisu (Tugim 2012).

Valdav enamus üliõpilastest kuulub z- generatsiooni (kuni 25-aastased). Z- põlvkond on majandusajades väga teadlik ja raha pigem säästetakse ja kogutakse, mitte ei kulutata niisama. Ka laenusid ei võeta mõtlematult. Alljärgnevalt on toodud faktid noorte rahakasutuse kohta (Leppänen *et al.* 2016):

- 1) Noored saavad tööturul keskmiselt vähem palka kui teised.
- 2) Naiste palgaootus on olulisel määral madalam kui meeste oma. 29% meestest ja vaid 12% naistest soovib tulevikus teenida rohkem kui 2000 eurot kuus.
- 3) Noored püüavad pigem säästa ja mitte kasutada krediitkaarte.
- 4) Z- põlvkonna noored ei taha võtta suurt vastutust ja omada autot või kodu.
- 5) Noored nõuavad tööandjatelt paindlikke töögraafikuid ja -tingimusi.

Beerens *et al.* uuringu andmetel töötavad tudengid rohkem kui varasemalt; vähem jõukatest peredest pärit tudengid töötavad suurema tõenäosusega ning töötamine mõjutab õppimise arengut, aga seda kas negatiivselt või positiivselt, mõjutab töötundide arv (üle või alla 8h), töö liik (ülikooli linnakus või sellest väljas) ning kuna tudengid õpingute kestel

töötavad (esimesel, teisel või kolmandal aastal). Negatiivne mõju õppimise arengule avaldub vähem, kui töötatakse osalise tööajaga, ülikooli linnakus ning hilisemas õpingute staadiumis. Veel enam, kooli kõrvalt töötamisel on vaid marginaalne negatiivne mõju akadeemilisele arengule (Beerkens *et al.* 2011). Ka Mounsey *et al.* uuringust selgus, et üliõpilased, kes töötavad 10-19 tundi nädalas saavutavad paremaid tulemusi ja neil on kohati isegi kõrgemad hinded, sest neil on kujunenud rutiin ja oskus korraldada töö- ja õppimisaega. Tudengitel, kes töötavad üle 20 tunni nädalas on madalamad keskmised hinded. Kuigi kooli kõrvalt töötamine võib tunduda majanduslikult positiivsena, võib see tekitada tudengis stressi. (Mounsey *et al.* 2013)

Täiskoormusel õppimine on mahukas ning paralleelselt töötamine võib takistada keskendumist koolitööle, mille tagajärjel õppekvaliteet kannatab. Lisaks on oluline meeles pidada, et töötamine, tööle minemine ning sealt tulemine võtavad omajagu aega ning seetõttu väheneb aeg, mida tudeng saaks kasutada õppimiseks.

Hüpotees 1: Tudengite töötamine kooli kõrvalt mõjutab õppetulemusi negatiivselt.

Tudengite töötamine on üha rohkem levinud paljudes riikides. Varasemate aastakümnetega võrreldes töötab järjest rohkem tudengeid ja töötatakse üha pikemalt. Euroopa riikide seas on Eesti üks juhtivaid liidreid tudengite tööhõives. Beerkens *et al.* (2011) uuringu tulemused näitavad, et Eesti tudengid, kes on pärit rohkem privilegeeritud perekonnast, töötavad tõenäoliselt rohkem kui vaesematest perekondadest pärit tudengid. Vastupidiselt eelnevale uuringule on erinevate Euroopa riikide uuringute (Kalenkoski ja Pablonia 2008, McHugh ja Tinto 2008) andmetel madalama sissetulekuga peredest pärit tudengitel töötamise osakaal suurem.

Vähem jõukatest peredest pärit tudengid võivad olla rohkem motiveeritud tööle käima, et teenida lisaraha, mida saaks kulutada võimalustele, milleks varem ei ole võimalust olnud. Samuti on võimalik, et vaesemad tudengid peavad perekonda rahaliselt toetama ja seetõttu käivad tööle. Jõukamatest perest üliõpilastel seevastu puudub vajadus tööle käimiseks, kuna perekond toetab õppimist ja sellega seonduvaid kulusid.

Hüpotees 2: Vähem jõukatest peredest pärit üliõpilased töötavad suurema tõenäosusega kooli kõrvalt.

Tänapäeval on järjest rohkematel tudengitel tasustatud töökoht õpingute ajal ning on kalduvus töötada üha pikemalt. Beerkens *et al.* uuringu tulemused näitavad, et keskmine

tudengite tööhõivemäär Euroopas on 47%. Mitmed põhjused selgitavad, miks tudengid töötavad tänapäeval järjest enam. Peamine põhjus on rahaline aspekt: töökoht on oluline, et saaks katta kulutusi. Lisaks loovad muutused oodatavas elustiilis ja tarbimiseelistustes tudengitele vajaduse teenida lisaraha. Veel võivad soodustada üliõpilaste tööhõivet struktuursed muutused majanduses, kõrgharidus ja üliõpilaste endi profiilid. Kasvav majandus võimaldab rohkem osalise tööajaga (paindliku töögraafikuga) töökohti. Üliõpilaste profiil on samuti muutunud - tänu tasuta kõrgharidusele saavad ülikoolis õppida nüüd ka vähekindlustatud peredest pärit õpilased ning rohkem on lisandunud vanemaid tudengeid, kes on varasemalt töötanud/ pidanud töötama. (Beerkens *et al.* 2011)

Kuna vanemate tudengite osakaal viimastel aastatel on suurenenud, siis on see suurendanud ka kogu töötavate tudengite osakaalu. Tänu tasuta kõrgharidusele saavad vanemad õppida soovijad omandada (lisa)kõrghariduse, sest ei pea enam mõtlema, kas majanduslikult on see võimalik kõikide kohustuste kõrvalt. Lisaks on eakamatel tudengitel parem ajaplaneerimisoskus ja nad oskavad tõhusamalt kombineerida töö- ja koolielu. Enamasti on vanematel tudengitel ka suuremad tarbimisharjumused või kohustused (finantskohustused, suuremad eluaseme kulud, vajadus perekonna eest hoolitseda), mis tingib vajaduse töötada ja seeläbi teenida rohkem kui nooremad tudengid.

Hüpotees 3: Vanemad tudengid töötavad rohkem kui nooremad tudengid.

Kuna sissetulekust suure osa moodustab palk ja noorematel tudengitel on eelduste kohaselt madalam palk, sest neil on vähem töökogemust ning kooli kõrvalt töötades lihtsamad ametikohad teenindussektoris, siis on võimalik, et kogu sissetulekute suurus on noorematel õpilastel madalam kui vanuselisel vanematel õppuritel. Noorematel tudengitel võib olla madalam palk ja seetõttu ka väiksemad sissetulekud seetõttu, et noortel on väiksemad rahalised kohustused ja tööl käiakse rohkem võimaluse, mitte vajaduse pärast ja tööd tehakse nii palju kui vaja ja nii vähe kui võimalik. Noorematel tudengitel võib kuluda õppimisele rohkem aega kui vanematel ja õppimisele kulutatud aja alternatiivkuluks on selle aja eest saamata jäänud töötasu. Espenberg *et al.* (2013) uuringu andmetel kasvab töötavate tudengite osakaal koos vanusega ning järelikult kasvab vanusega ka üliõpilaste sissetulek.

Hüpotees 4: Noorematel tudengitel on väiksemad sissetulekud kui vanematel tudengitel.

Paralleelselt õppimine ja töötamine on teostatav tänu kõrgkoolide paindlikumatele õppimisvõimalustele. Töötamine annab töökogemuse, mis võib kasuks tulla pärast ülikooli lõpetamist ning aitab luua sotsiaalsõrgustikku, mis võib aidata lihtsamini tööd leida tulevikus. Kahel kolmandikul (66%) Eesti tudengitel on tasustatud töökoht õpingute ajal; üliõpilased töötavad keskmiselt 20 tundi nädalas ja töötasu moodustab 60% tudengite kogu sissetulekust. 65% keskkooli lõpetanutest jätkavad vahetult õpinguid kõrghariduses järgneval aastal. Immatrikuleeritud tudengitest saab kõrghariduse vaid ligikaudu 35%. Peamine probleem on ülikooli madalad ootused. Niikaua, kuni ootused ja nõudmised tudengitele ei suurene, panustavad tudengid rohkem aega pigem tasustatud tööle kui õpingutele. (Beerkens *et al.* 2011)

Mounsey *et al.* (2013) uuringust selgus, et tänapäeva mittetraditsioonilise tudengi üks omadus on see, et ollakse naine - varasemalt õppisid ülikoolis rohkem meessoost tudengid. Ka Brennan *et al.* (2005) ning Darmody ja Smythi (2008) uuringu tulemused on näidanud, et naissoost üliõpilastel on suurem tõenäosus õpingute ajal töötada kui meestel. Kõrgkoolis võib tänapäeval õppida ning õpingute kõrvalt paralleelselt töötada rohkem naissoost tudengeid, sest naised on paremad planeerijad ja rohkem kohusetundlikud.

Hüpotees 5: Rohkem töötavad naissoost tudengid.

Aastate vältel on palju räägitud soolisest palgalõhest, mille järgi naisi diskrimineeritakse ja mehed saavad samal ametikohal töötades suuremat palka. Naised on küll tihti peale paremad planeerijad, kuid tagasihoidlikumad; mehed seevastu on julgemad väljendama oma soove ning see võib kajastuda ka naiste ja meeste erinevas palgaootuses. Statistikaameti andmetel algab kõik väitest „mida küsid, seda saad“, kuna naiste ja meeste palgaootus erineb viiendiku võrra, siis teenivad ka naised peaaegu kolmandiku võrra meestest vähem. Kuna naiste ootused palgale on madalamad ja nad nõustuvad tööle minema väiksema palga eest kui mehed, siis Statistikaameti 2014. aasta tööjõu-uuringu andmetel oli naiste ja meeste endi poolt oodatava töötasu lõheks 20,3%. Palgalõhe saab alguse juba palgaootustelõhest. (Lunev, Järvpõld 2015)

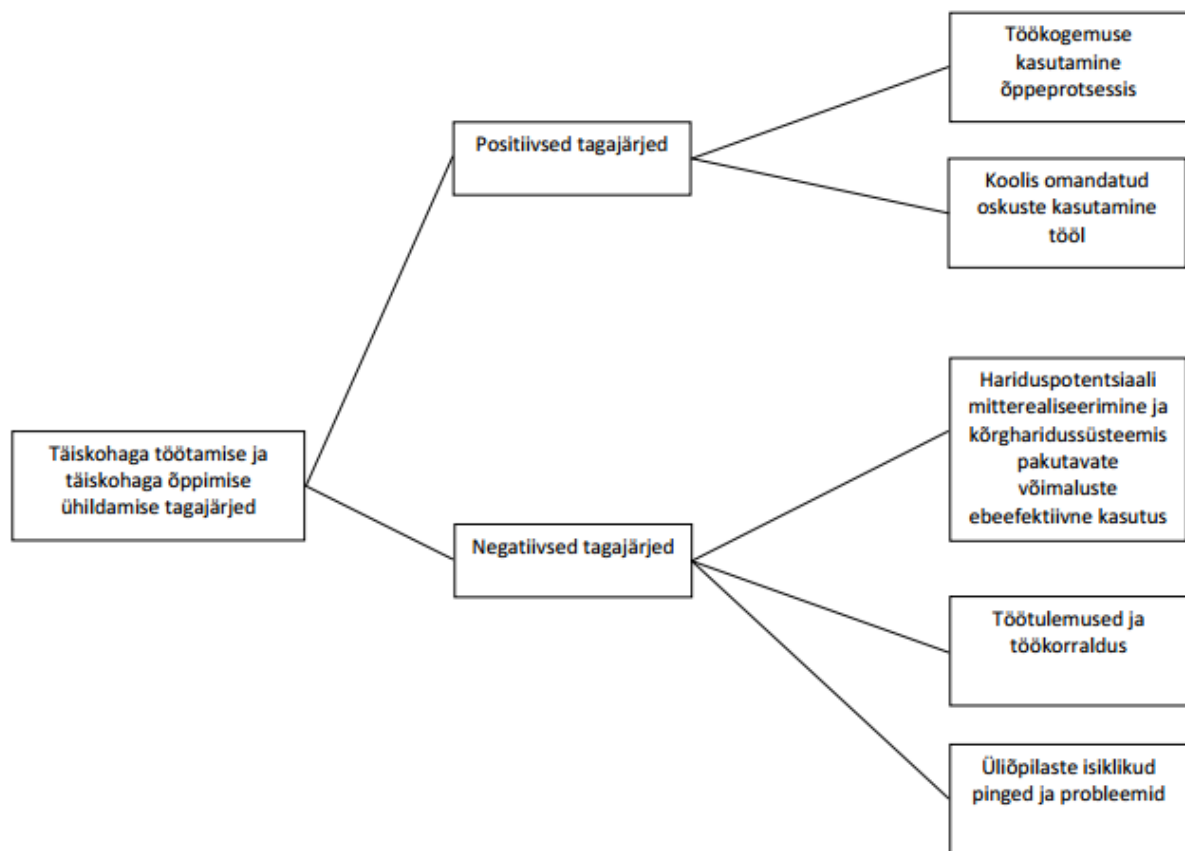
Hüpotees 6: Naiste netopalgaootus on madalam kui meestel.

Üliõpilaste õpingute kõrvalt töötamist ei tohiks vaadata üksnes negatiivses valguses, vaid näha ka positiivset külge. Kuigi töötamine võib mõjutada tudengite õppeedukust negatiivselt, siis tööturuväljavaadete seisukohalt on oluline, et üliõpilased omandaksid ka

töökogemuse ning seeläbi tõstaksid ka oma konkurentsivõimet tööturul. Mõni kõrgkooli õppekava ei võimalda tööpraktikat, kuid integreeritud õppe üliõpilastel on see kohustuslik osa õppekavast. Üle poole üliõpilastest (v.a integreeritud õppe tudengid) peavad oma peamiseks tegevuseks töötamist, mitte õppimist. (Espenberg *et al.* 2013)

Täiskohaga õppimine ja töötamine tuleb ühildada nii, et kumbki osapool oluliselt ei kannataks. Olles sageli keerulises olukorras, on tudengid valmis loobuma pigem kooli- kui töökohustustest seetõttu, et neile võib tunduda, et kooli poolt tehakse rohkem järeleandmisi kui töökohas. (Mägi *et al.* 2011) Pigem tuleks võimalusel vähendada töömahtu, et suudetaks hakkama saada kooli- ja töökohustustega, sest aeg on piiratud ressurs ja kõigil on vaid 24 tundi ööpäevas. Selle aja sisse peab töötamise kõrvalt mahtuma ka magamine, sotsiaalelu, huvid/ hobid ning vaba aeg. Tudengid ei liigita tavaliselt õppimist vaba aja alla, sest see on mingil määral kohustuslik, kuid majandusteoreetilisest seisukohast see siiski on vaba aja tegevus, kuna õppimise eest ei saada tasu. (Vako 2015).

Kõrgkooli kõrvalt töötamise tagajärjed võivad olla nii positiivsed kui ka negatiivsed (vt Joonis 1). Positiivseteks tagajärgedeks võib lugeda teadmiste, oskuste ja kogemuste kasutamist erinevates kohtades: töökogemuse kasutamine õppeprotsessis ja koolis omandatu kasutamine töö. Kuid samuti võib paralleelselt töötamine ja õppimine tekitada stressi, sest aega jääb vähemaks, töö- ja koolitulemused kannatavad või kasutatakse pakutud võimalusi ebaefektiivselt.

Joonis 1. Täiskoormusega õppimise ja täistööajaga töötamise tagajärjed ja mõjud

Allikas: (Mägi *et al.* 2011, 46)

2. UURINGU VALIM JA METOODIKA

2.1. Küsimustiku ning valimi tutvustus

Eesti kõrgkoolide üliõpilaste seas läbiviidud empiirilises uuringus kasutati uurimisinstrumentina elektroonilist küsimustikku (vt Lisa 1), mis koosnes kolmekümnest põhiküsimusest. Peale selle tuli vastata eraldi töötaval tudengil kaheteistkümnele ja mittetöötaval tudengil ühele lisaküsimusele. Uuringu küsimustik põhines suures osas EUROSTUDENT V küsimustikul, kuid küsimusi modifitseeriti vastavalt selle uuringu eesmärkidele. Töös otsustati kvantitatiivse uuringu kasuks, sest internetikeskkond on kiireim võimalus küsimustiku jagamiseks tudengite seas üle Eesti ning tavaliselt soovivad isiklikumate küsimuste puhul inimesed jääda anonüümseks. Küsimustiku eesmärk oli välja selgitada, kas ja kuidas töötamine mõjutab õppetulemusi.

Küsimustiku esimeses osas küsiti vastaja üldandmeid ja taustainfot ülikoolis õppimise kohta. Küsimustiku teine osa jagunes kaheks: eraldi olid küsimused töötavale ja mittetöötavale tudengile.

Käesoleva uuringu küsimustik oli leitav sotsiaalvõrgustiku *Facebook* kaudu, mis suunas vastajad veebikeskkonda *Google Forms*. Uuringus osalejad olid peamiselt Tallinna Tehnikaülikooli tudengid, aga ka Tartu Ülikoolist ja Tallinna Ülikoolist. Kokku oli küsimustik veebikeskkonnas üleval kaksteist päeva, mille jooksul aktiivseid vastajaid oli 404. Valimist eemaldati kolm ebaselget või ebatäpset vastust ning järele jäi 401 vastust. Statistiliselt oli enim vastajaid esimese paari päeva jooksul, viimastel päevadel oli aktiivsus aga nullilähedane. Eeldatav valimi suurus oli 200 tudengit. Loodetud vastajate arvu kahekordne tõus võis olla tingitud auhindadest, mis läksid loosi küsimustikule vastajate vahel. Tulemuste analüüsimiseks kasutati peamiselt kirjeldava statistika näitajaid ehk erinevate vastuste esinemissageduste leidmist ning nende osakaalude arvutamist kõikidest vastustest. Sel viisil sai kõige arusaadavamal moel tuua välja uuringu tulemused. Statistiliste hüpoteeside

kontrollimiseks kasutati programmis *Microsoft Excel* t-testi. Täpsemate tulemuste saamiseks viidi läbi ka korrelatsioonanalüüs.

2.2. Valimi iseloomustus

2016. õppeaasta alguse seisuga õppis Statistikaameti andmetel kõrgkoolis 47 794 tudengit (Statistikaamet 2017). Bakalaureusetöö raames läbiviidud uuringus osales kokku 401 tudengit moodustades 0,83% kõrgkoolis õppivatest tudengitest. Uuringu tulemustest lähtuvalt esineb märgatav naiste ülekaal (mehi 122, naisi 279), vastuseid saadi erinevas vanuses tudengitelt (19-40 eluaastat) ning keskmine vanus oli 22,16. EUROSTUDENTi uuringu järgi oli kõikides õppeastmetes naisüliõpilaste osakaal meesüliõpilaste omast kõrgem ja tudengite keskmine vanus oli 26 (Espenberg *et al.* 2013). Lähtuvalt keskmisest vanusest jaotati tudengid vanusegruppidesse 19-22-aastased ning 23-40-aastased, sealhulgas 70% vastajatest oli 19-22-aastased (vt Tabel 1).

Tabel 1. Kogu valimi sugu ja vanus (protsentides)

Sugu	% kogu valimist
Mees	30,4%
Naine	69,6%
Vanus	
19-22	70,1%
23-40	29,9%

Allikas: (autori koostatud)

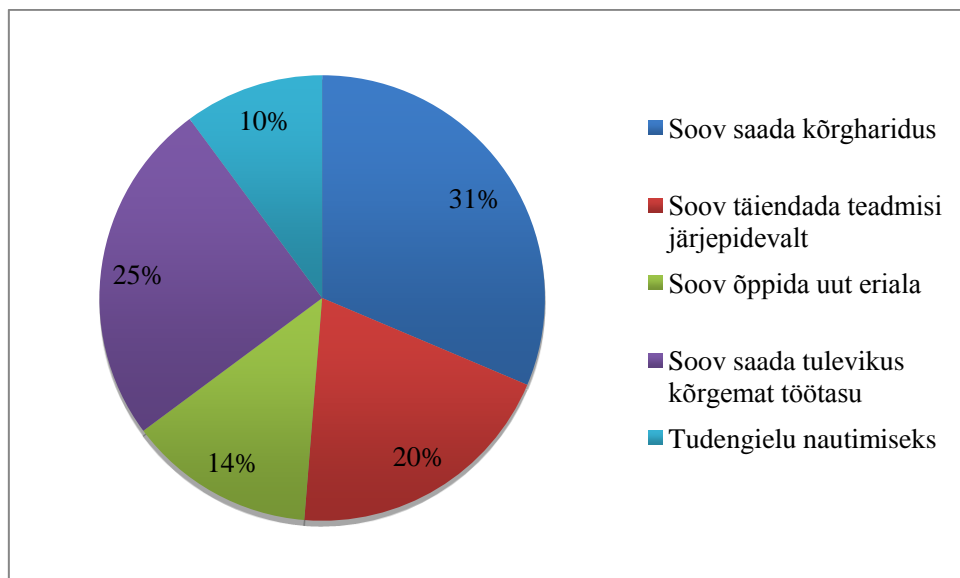
Uuringus osalenud tudengitest õppis enamik bakalaureuseõppes, moodustades 54% kogu valimist. Täiskoormusega õppis 95% valimi üliõpilastest, ülejäänud õppisid osalise koormusega. 87% uuringus osalenutest õppis päevases õppes ning populaarsuselt järgmine õppevorm oli kaugõpe 9%-ga (vt Tabel 2).

Tabel 2. Kogu valimi õppeaste, õppekoormus, õppevorm (protsentides)

Õppeaste	% kogu valimist
Rakenduskõrgharidusõpe	20,4%
Bakalaureuseõpe	54,1%
Magistriõpe	16,5%
Integreeritud õpe	8,2%
Doktoriõpe	0,8%
Õppekoormus	
Täiskoormus	95,3%
Osakoormus	4,7%
Õppevorm	
Päevane õpe	86,8%
Õhtuõpe	2,7%
Kaugõpe	8,5%
Avatud ülikool	2,0%

Allikas: (Autori koostatud)

Kõige enam vastajaid oli suurematest kõrgharidusasutustest nagu Tallinna Tehnikaülikool, Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Eesti Maaülikool ja Tallinna Tehnikakõrgkool. Suurim osa vastajaid õppis Tallinna Tehnikaülikoolis ja populaarseimaks erialaks oli majandus- ja sotsiaalteadused, mis ühtisid töö autori kooli ja erialaga. Populaarsemad erialad majandus- ja sotsiaaleriala järel olid tehniline eriala ning matemaatika- ja informaatika eriala. Eestis on töötavate üliõpilaste osakaal suurim järgmistes õppevaldkondades: sotsiaalteadused, ärimus ja õigus; tehnika, tootmine ja ehitus; humanitaaria ja kunstid (Mägi *et al.* 2011) Enim motiveeris õpilasi keskkhariduse omandamise järel vahetult jätkama oma teed kõrgharidusasutuses soov omandada kõrgharidus. Lisaks sooviti saada tulevikus kõrgemat töötasu ja täiendada teadmisi järjepidevalt (vt Joonis 2).

Joonis 2. Tudengite kõrghariduses õppimise valiku põhjendus (protsentides)

Allikas: (Autori koostatud)

3. UURINGU TULEMUSED

3.1. Kirjeldav statistika

Uuringus on kasutatud õppeedukuse mõõtmiseks tudengite kaalutud keskmist hinnet. Küsimustiku vastustest selgus, et kõikide tudengite kaalutud keskmine hinne kokku on 3,76. Kaalutud keskmise hinde arvutamisel läksid arvesse nii eksamite hinded kui ka nende ainete eest saadud ainepunktid, kusjuures rohkem ainepunkte andnud õppeaine hindel on suurem kaal ning stipendiumite määramisel vaadatakse üliõpilase eelmise semestri kaalutud keskmist hinnet üle kõigi tulemuste (Keskmine hinne ... 2017). Kaalutud keskmise hinde standardhälve [*standard deviation*, SD] oli 0,692, mis näitab kui palju vastused varieerusid. Seega enamik hinded jäid 3- 4,5 vahele ehk valdavalt olid valimis hästi õppivad tudengid.

Õppetoetust on saanud varasemalt ühe korra 13,7% kõikidest vastanutest, mitu korda 37,4% ning üldse mitte 48,9%. Küsimuses ei olnud täpsustatud, kas õppetoetuse all on mõeldud stipendiumi ehk toetust heade õppetulemuste eest või vajaduspõhist õppetoetust ehk toetust perekonna majanduslikult madalama olukorra tõttu. Seega ei saa teha kindlaks, kas need, kes on saanud varasemalt korra või mitu korda õppetoetust, on seda saanud üsna kõrge kaalutud keskmise hinde eest stipendiumi näol või mitte.

92% valimi tudengitest õpib tasuta kõrgharidusasutuses ning vaid 8% maksab õpingute eest õppemaksu. EUROSTUDENTi regressioonanalüüsi tulemusena saadi teada, et vajadus tasuda õppemaksu suurendas üliõpilaste töötamise tõenäosust: õppemaksu maksvatest üliõpilastest töötas regulaarselt 64% ning aeg-ajalt 11%, õppemaksu mittemaksvatest üliõpilastest vastavalt 44% ning 18% (Espenberg *et al.* 2013). Tasuta õppijate suur arvukus on võimalik tänu 2013/2014. aasta kõrgharidusreformile ning seetõttu pole 86,8% õppuritest pidanud ka õppelaenu võtma. Lisaks kardavad tudengid riske, mis kaasnevad õppelaenu võtmisega ja pigem töötavad kui võtavad omale laenukohustuse (Beerkens *et al.* 2011, 689). Osad tasuta kõrgharidust omandavad õppurid on seda siiski teinud ning samuti on õppelaenu võtnud tasulisel õppekaval õppijad. 2016/2017. õppeaastal oli õppelaenu maksimaalmäär

1920 eurot ning õppelaenu on õigus saada igal haridustasemel ja -astmel üks kord õppeaasta jooksul (Haridus- ja teadusministeerium 2017). Enamik tudengitest on õppelaenu kasutatud elamiskulude katteks (37%) või õppemaksu tasumiseks (37%). Kuid on ka tudengeid, kes on väikese intressiga laenu kasutanud suure ostu tegemiseks, reisimiseks või ettevõtte alustamiseks.

2013. aasta uuring tõi välja, et kõrghariduses plaaniti õppekavade dubleerimisi vähendada, mis tähendab, et järjest rohkem üliõpilasi peab oma eelistatud eriala õppimiseks asuma elama mõnda teise linna (Espenberg *et al.* 2013). Küsitletavatel paluti vastata küsimusele, kus on nende elu- ja kodukoht. Elukoha all on mõeldud (ajutist) kohta, kus elatakse õpingute ajal. Kodukoht on koht, kust ollakse pärit või elukoht enne kõrgkooli õppima asumist. Vaid üheksakümmel tudengil neljasaja ühest on kodukoht sama, mis elukoht ehk 22,4% vastanutest pole kõrgkooli minnes pidanud elukohta vahetama, ülejäänud 77,6% peavad tegema lisakulutusi transpordile, mis võib olla toidu ja elukoha järel suurim väljaminekute allikas. Elukohast kooli liigutakse valdavalt ühistranspordiga (39,2%). Tallinlased ei pea lisakulutusi transpordile tegema, sest 2013. aasta algusest saavad Tallinna elanikud ühistranspordis tasuta sõita (Tasuta sõidu ... 2013). Teiseks populaarsemaks valikuks oli jalgsi või autoga liikumine (118 vastanut, 29,4%) elukohast kooli. Lisaks töid kaheksa tudengit välja, et nemad liiguvad valdavalt jalgrattaga.

Ühiselamus elab 110 tudengit. Seda vastanute arvu sobib kõrvutada eelmise küsimuse vastuste arvuga, kus 118 tudengit liiguvad jalgsi kooli ehk vastustel on märgatav seos, et tudengid võivad elada ülikooli *campuses* ning seetõttu ei pea tegema lisakulutusi transpordile, vaid saavad kooli kõndida. 126 vastanut elab õpingute ajal koos üliõpilaselamu- või korterikaaslasega, 113 vastanut elab koos elukaaslasega, 87 vastanut koos vanematega, 64 vastanut elab üksinda ning 11 vastanut elab koos elukaaslase ja laps(st)ega või on üksikvanem. Nagu varasemast vastusest selgus, on 90-l õpilasel elukohaks õpingute ajal nende kodukoht ning eelmine vastus tõi välja, et 87 tudengit elab koos vanematega ehk ligi 22% vastanute elukohaks võib olla vanematekodu.

Tudengitelt küsiti, kas nad plaanivad lõpetada nominaalajaga. 75% vastanutest plaanib lõpetada nominaalkestuse jooksul ja 15% mitte. Seda küsimust tulnuks küsida eraldi töötavatel ja mittetöötavatel tudengitelt, et selgitada välja, kas need, kes ei plaani lõpetada nominaalajaga, käivad tööl ja ei jõua kooliasjadega järjele töökohustuste tõttu. Beerkens *et al.* (2011) uuringu andmetel on töötava tudengi nominaalajaga lõpetamise tõenäosus 5% väiksem

kui mittetöötava tundengi puhul ja see kehtib just nende tudengite korral, kes töötavad rohkem kui 25 tundi nädalas.

Tabelis 3 on toodud ümberkodeeritud netopalgootuse, sissetulekute ja väljaminekute keskväärtus ning praktika tasustatus (netotasu), selgitused alljärgnevalt:

Netopalgootus:	Sissetulekud ja väljaminekud:	Praktika tasustatus:
Kuni 500 eurot kuus- 1	Kuni 100 eurot kuus- 1	Ei ole/olnud tasustatud- 1
501- 800 eurot kuus- 2	101- 300 eurot kuus- 2	Kuni 200 eurot kuus- 2
801- 1500 eurot kuus- 3	301- 500 eurot kuus- 3	201- 400 eurot kuus- 3
1501- 2000 eurot kuus- 4	501- 700 eurot kuus- 4	401- 600 eurot kuus- 4
Üle 2000 euro kuus- 5	701- 1000 eurot kuus- 5	601- 800 eurot kuus- 5
	Rohkem kui 1000 eurot kuus- 6	Rohkem kui 800 eurot kuus- 6

Tabel 3. Muutujad, keskväärtus ja standardhälve

Muutuja	Keskväärtus	Standardhälve
Vanus [aastates]	22,16	2,867
Kaalutud keskmine hinne	3,76	0,692
Tööaeg kuus [h]	96,99	48,231
Netotöötasu kuus [EUR]	543,25	320,952
Netopalgootus [vt. üles]	3,04	0,832
Sissetulekud [vt. üles; Tabel 4]	3,52	1,315
Väljaminekud [vt. üles; Tabel 4]	3,07	1,094
Puudumiste arv kuus [h]	10,91	14,462
Praktika tasustatus [vt. üles]	2,28	1,596

Allikas: (Autori koostatud)

Tudengitel tuli küsimustikule vastates arvestada sissetulekuallikate hulka perekonnalt saadud raha, õppetoetus (stipendium), õppelaen, palk töötamise/praktika eest, toetused (lastetoetus, toimetulekutoetus, alimendid) ja muud tulud. Väljaminekuallikate hulka elamiskulud, sidekulud, transpordikulud, vaba aja kulutused, pangalaen, õppemaks, liising/järelmaks, kohtutäituri nõuded, trahvid, alimendid, võlad ja muud kulud.

Tabelist 3 võib näha, et üliõpilaste sissetulekud kokku on keskmiselt 500-600 eurot kuus, kuid väljaminekud 500 eurot kuus. See võib tähendada, et tudengid on kokkuhoidlikud, ei kuluta kogu oma raha ära, vaid säästavad. 2013. aastal oli EUROSTUDENT V uuringu andmetel keskmine üliõpilaste netosissetulek 545 eurot kuus. Üliõpilaste kogukulud ühes

kuus (sh elamiskulud ja õpingutega seotud kulud) olid keskmiselt 613 eurot. Üliõpilaste keskmiste sissetulekute ja keskmiste kulude osas on oluline lahknevus. Espenberg *et al.* toob põhjenduseks, et tulenevalt eriliigiliste väljaminekuallikate suurest arvust on üliõpilastel neid keeruline meenutada ja kulude hindamine on seetõttu ebatäpsem kui sissetulekute kajastamine. Samuti võib kulude ja tulude lahknevuse tuleneda sellest, et üliõpilased elavad mitmekesi koos ning ei ole eluasemega seotud kulusid ankeedile vastates proportsionaalselt jaotanud kõigi elamispiinal elavate inimeste vahel, vaid need on kajastatud üliõpilase kuludes täies mahus. Kulude ja tulude erisuse põhjuseks võib olla ka kaudsete sissetulekuallikate alahindamine. (Espenberg *et al.* 2013)

Suurimateks kulukohtadeks 2013. aasta uuringus olid toit (28%), eluasemekulud (27%), transport (9%), vaba aja tegevused (9%), võlgade/laenude tagasimaksud (8%) ning muud kulud, mille hulka kuuluvad kulud riietusele, tubakale, alkoholile, lapsehoiukulud, tervishoiukulud, sidekulud jms (19%). (Espenberg *et al.* 2013)

Tabel 4. Tudengite sissetulekud ja väljaminekud (protsentides)

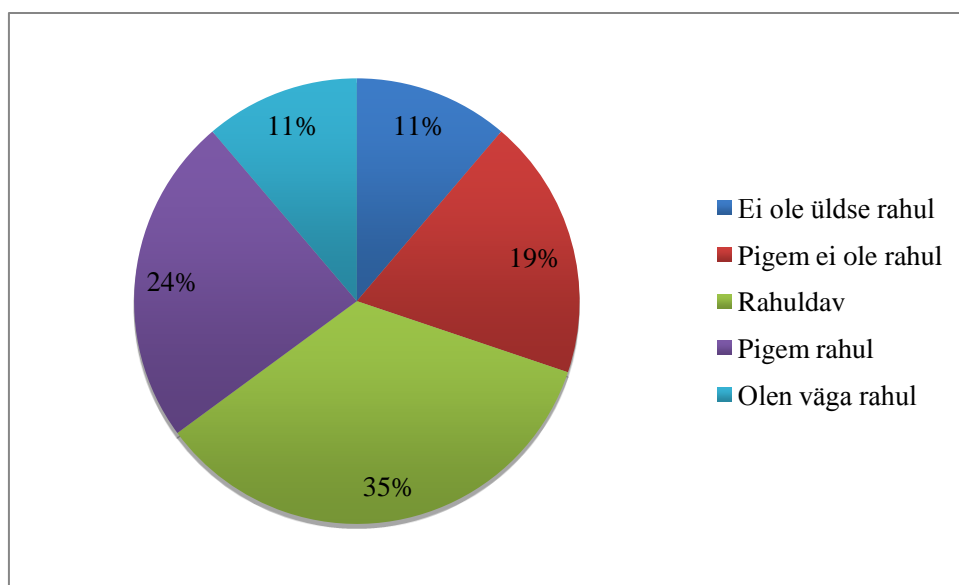
	Sissetulekud	Väljaminekud
Kuni 100 eurot kuus	2,2%	3,2%
101- 300 eurot kuus	23,7%	30,7%
301- 500 eurot kuus	28,0%	35,9%
501- 700 eurot kuus	20,7%	17,7%
701- 1000 eurot kuus	16,4%	10,7%
Rohkem kui 1000 eurot kuus	9,0%	1,8%

Allikas: (Autori koostatud)

Tabelist 4 võib näha, et 2,2% üliõpilastel on sissetulekud kuni 100 eurot kuus. Nii väikese sissetulekuga saavad tudengid hakkama sellisel juhul, kui elatakse kellegi teise juures ja mingil määral ka kellegi teise kulul. Erisusi on kõikides tulude ja kulude jaotuses, kuid kõige suurem ebakõla on keskmises sissetulekugrupis: 301-500 eurot kuusissetulekuga üliõpilasi on küsitluse andmetel 28%, sama suurusega kuludega üliõpilaste osakaal on ligikaudu 36%. Bohonnek *et al.* uuringu andmetel on Euroopa riikide seas just Eestis vanemate rahaline toetus tudengite sissetulekutes üheks madalaimaks (33%) ning domineerivaks tuluallikaks on töötamise eest saadud tasu (60%) (Bohonnek *et al.* 2010, 71).

Netopalgaootus on vastanutel 1500 eurot, mis on pea kolm korda rohkem kui keskmine netotöötasu kuus (vt Tabel 3). Andmete põhjal võib eeldada, et tudengid ei ole oma

praeguse palgaga rahul. Seda aga ei kinnita joonis (vt Joonis 3). 70% tudengitest hindavad oma praegust palka rahuldavaks või üle selle. Põhjus võib olla selles, et tudengid on rahul oma praeguse palgaga, sest kõrgkooli kõrvalt töötades on see piisav, kuid kõrghariduse omandamisel tulevikus sooviksid nad saada kõrgemat palka, mis vastaks nende haridusele ja oskustele.

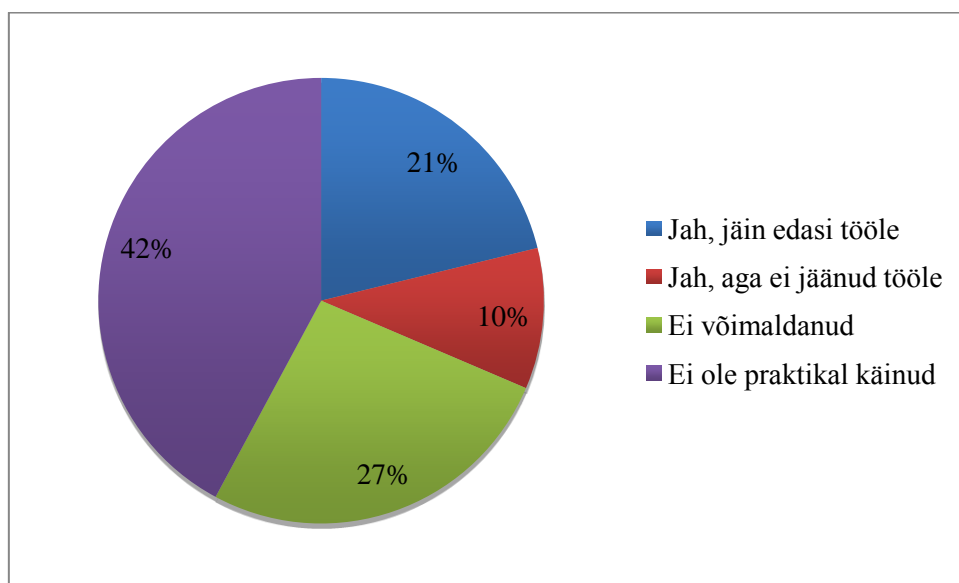

Joonis 3. Tudengite rahulolu praeguse palgaga (protsentides)

Allikas: (Autori koostatud)

Praktikal käimine tuleb tudengile kasuks, kuna sealt võib saada esimese töökogemuse; näha, kas õpitav eriala sobib üldse tudengile ja kas ta soovib sellel erialal ka töötada. Osadele tudengitele tehakse pakkumine edasi tööle jääda ja siis ei pea nad enam tegelema töö otsimisega pärast kõrgkooli lõpetamist. Kõigist vastanutest 42% ei olnud praktikal käinud. Nii suur praktikal mittekäinute arv võib olla tingitud sellest, et osades kõrgkoolides ei ole tööpraktika sooritamise kohustuslik. Üks variant on ka see, et kuna suurem osa küsimustikule vastajatest olid bakalaureuseõppe tudengid, kuid polnud küsitud, mitmendal kursusel õpitakse, siis polnud üliõpilased jõudnud veel praktikal käia. Tööpraktika olid ära teinud vastanutest 232 tudengit, kuid nendest ligikaudu 56%-l ei olnud praktika tasustatud. Ülejäänud tudengitel, kellel praktika oli tasustatud, oli keskmiseks netotasuks 200-300 eurot kuus (vt Tabel 3). Veel küsiti tudengitelt, kas praktikakoht võimaldas neil edasi tööle jääda (vt

Joonis 4). 31% tudengitele pakuti võimalust edasi tööle jääda, 21% soovis seda ka ise, kuid 10% ei võtnud pakkumist vastu. 106 tudengit (27%) vastas, et praktikakoht ei võimaldanud neil edasi tööle jääda.

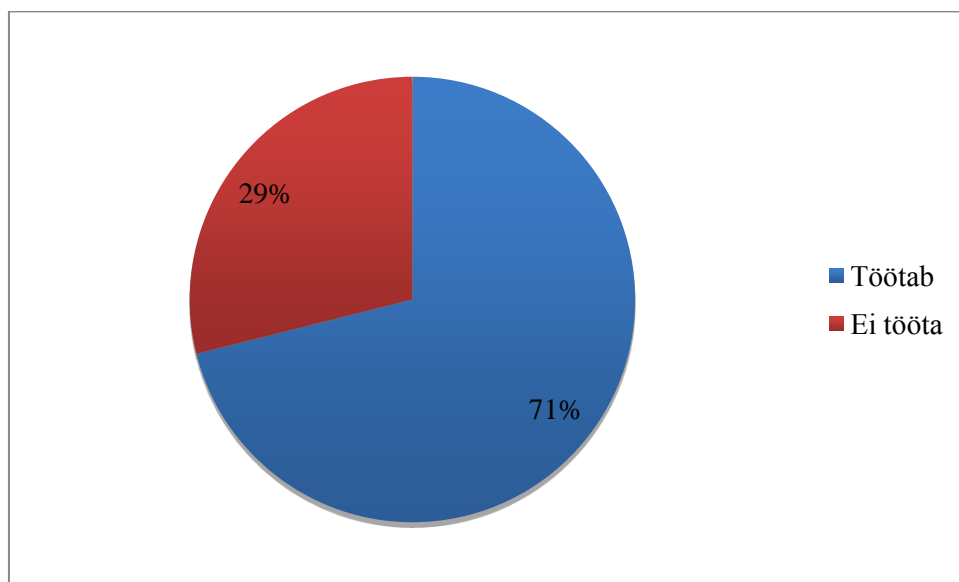
Joonis 4. Praktikakohapoolne võimalus tudengi edasisele töökohale (protsentides)

Allikas: (Autori koostatud)

Kõrgkooli õpingute ajal töötamine on investering tulevikku, sest omandatakse oskusi ja kogemusi, mis toovad kaasa suuremad sissetulekud ja kõrgema tööhõive määra peale lõpetamist (Häkkinen 2006). Uuringus osalenud tudengitest 71% töötas (vt Joonis 5), mis on 5% enam, kui 2013. aasta EUROSTUDENT V uuringus (Espenberg *et al.* 2013). 285-st tööl käivast õppurist töötas täiskoormusega 90 (32%), osalise koormusega 184 (65%) ning ajutist tööd tegi 11 (4%) inimest. Tabelist 3 võib näha, et keskmiselt töötas tudeng 97 tundi kuus ning keskmine netotöötasu oli 543 eurot kuus. Nende andmete põhjal saab välja tuua keskmise netotöötasu tunnis, milleks oli 5,6 eurot. Keskmise kuu tööaja (SD= 48,231) ja netotöötasu (SD= 320.952) standardhälbed näitavad, et vastused varieerusid suurel määral ning enamiku vastajate keskmine tööaeg jäi vahemikku 49- 145 tundi kuus ja netotöötasu vahemikku 222- 864 eurot kuus. Statistikaameti andmetel oli Eesti palgatöötaja keskmine brutotulu 1073 eurot kuus – naistel keskmiselt 948 ja meestel 1214 eurot kuus (Statistikaamet 2017). Netotöötasu vahemiku suur varieeruvus ja üsna kõrge tudengite keskmine netotöötasu

tunnis (korrutatult normtundidega sarnaneb töötasu Eesti keskmisele brutotulule) võivad olla tingitud erinevatest töökoormustest, sest töötati nii osalise kui ka täistööajaga ja tehti ka ajutist tööd. Samuti võib põhjus peituda selles, et tudengitele makstakse ümbrikupalka, nad teevad öötööd või töötavad lühiajaliselt ja seetõttu teenivad kõrgemat tunnipalka. 285-st töötavast tudengist 257-le (90,2%) makstakse töötasu arvelduskontole; 10 tudengit (3,5%) saavad miinimumpalga arvelduskontole, ülejäänud sularahas ning 18 üliõpilast (6,3%) saavad töötasu sularahas ehk ümbrikupalgana.

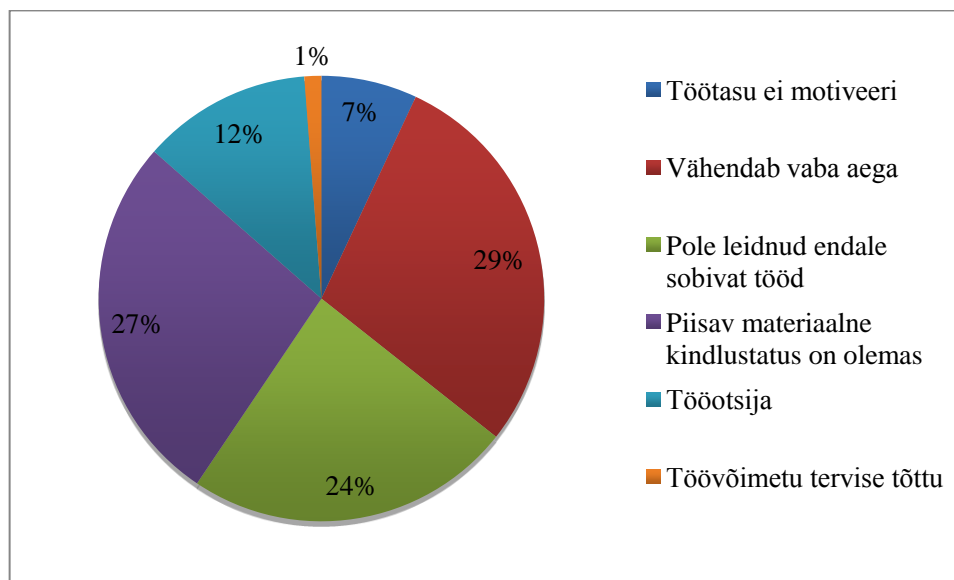
EUROSTUDENTi uuringu andmetel töötasid Eesti üliõpilased tasustatud töökohal (kas regulaarselt või aeg-ajalt) nädalas keskmiselt 31 tundi ehk 125-135 tundi kuus (Espenberg *et al.* 2013). Suurem osa antud uuringu tudengitest oli teinud otsuse töötada osalise koormusega, sest õpiti täiskoormusega ning kahte tegevust paralleelselt täismahus teostada oleks olnud kurnav. 46,3% töötavatest tudengitest tunneb, et töö käimise tõttu kannatab nende õppeedukus ehk isegi osalise koormusega töötades on raske pühenduda ühele tegevusele sajaprotsendiliselt. 30,9% töötavatest tudengitest märkisid, et õpingute kõrvalt töö käimine ei mõjuta nende õppeedukust ning ülejäänud 22,8% ei osanud öelda, kas õppeedukus kannatab töötamise tõttu või mitte.

Joonis 5. Töötavate ja mittetöötavate tudengite osakaal kogu valimis (protsentides)

Allikas: (Autori koostatud)

29% tudengitest tõid mittetöötamise põhjustena välja vaba aja vähenemise, sobiva töökoha puudumise ning piisava materiaalse kindlustatuse (vt Joonis 6) Samuti oli neid, kes otsisid tööd või keda ei motiveerinud töötasu piisavalt, et tööle hakata. 1% vastanud mittetöötavatest tudengitest on töövõimetus terve tõttu.

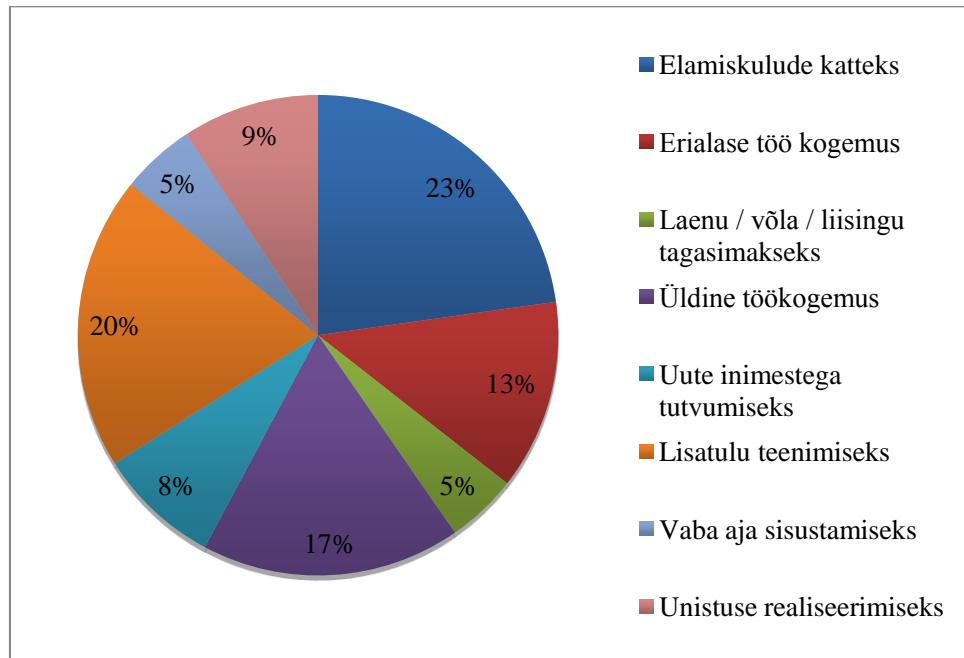
Joonis 6. Mittetöötamise põhjused (protsentides)

Allikas: (Autori koostatud)

2011. aastal avaldatud uuringus „Üliõpilaste töötamise fenomen Eesti kõrghariduses“ on välja toodud, et üheks kõrgkooli kõrvalt töötamise põhjuseks on töökogemuse omandamise soov, et suurendada konkurentsivõimet tööturul (Mägi *et al.* 2011). Samas 71% tudengitest töötavad, sest peavad millegi eest katma oma elamiskulusid, soovivad teenida lisatulu/ taskuraha või saada üldist ja/või erialase töö kogemust. Väiksem osa soovib realiseerida unistust, tutvuda uute inimestega, sisustada vaba aega või hoopis maksab tagasi laenu-, võla-, liisingujääki (vt Joonis 7). EUROSTUDENTi uuringust selgus, et töötamise põhjustest oldi kõige rohkem nõus väitega, et töötatakse toimetulemise ning elatustaseme tõstmise pärast: nii leidsid vastavalt 63% ja 52% vastanutest.

66% töötavatest tudengitest oli pidanud loobuma millestki õpingute kõrvalt töö tegemise tõttu. Näiteks loobuti (olulisuse järjekorras): vaba- ja puhkeajast, sotsiaalelust (sõprade ja/või perega ajaveetmine), uneajast, sportimisest, hobidest/huvidest,

meelelahutusest (peod, üritused) või loobuti õppimisega seotud tegevusest, mille tõttu õppeedukus kannatas ning mõnel juhul ei lõpetata ka kõrgkooli nominaalajaga.

Joonis 7. Töötamise põhjused (protsentides)

Allikas: (Autori koostatud)

Arvestades olukorda, kus märkimisväärselt suur osa tudengitest töötab, oleks EUROSTUDENTi (2013) analüüsi näol võinud lisaks küsida üliõpilastelt, mida nad peavad oma peamiseks tegevuseks- kas õppimist või töötamist (õppimine töötamise kõrval).

3.2. Korrelatsioonanalüüsi tulemused

Käesolevas bakalaureusetöös on kasutatud korrelatsioonanalüüsi, et uurida erinevate muutujate, mis on seotud tudengite tööhõive ja akadeemilise edukusega, mõju teineteisele. Korrelatsiooni jaoks valiti algandmetest selliseid arvu muutujaid nagu vanus, kaalutud

keskmise hinne, vanemate majanduslik jõukus, miinimum toimetulekumäär, netopalgaootus, keskmised sissetulekud kuus, keskmised väljaminekud kuus, keskmine tööaeg kuus, netotöötasu kuus, rahulolu praeguse palgaga ja keskmine koolist puudumiste arv kuus. Edasi koostati korrelatsioonitabel (vt Tabel 5) ning seda analüüsiti Spearmani korrelatsioonikordaja järgi, mille väärtus (r) on -1 ja 1 vahel.

Kui korrelatsioonikordaja on negatiivne, siis ühe suuruse kasvades teine suurus kahaneb. Kui korrelatsioonikordaja on null, siis korrelatsioon puudub ja muutujad ei mõjuta teineteist. Kui korrelatsioonikordaja on positiivne, siis ühe suuruse kasvades kasvab ka teine suurus ehk muutujad käituvad sarnaselt. Lisaks saab korrelatsioonikordajal olla nõrk, keskmine või tugev seos. Nõrk seos on siis, kui kordaja absoluutväärtus on kuni 0,3. Keskmine seos on kordaja absoluutväärtuse 0,3 kuni 0,7 juures. Tugev seos esineb kui kordaja absoluutväärtus on suurem kui 0,7. (Sauga 2003) Töös kajastatakse vaid olulisemaid korrelatsiooniseoseid: 3-4 kõige positiivsemat, kõige negatiivsemat ja kõige nullilähedasemat korrelatsioonikordajat ja nende seost muutujatega. *Microsoft Excel 2010* ei võimaldanud korrelatsioonanalüüsis tuua välja olulisuse tõenäosust (p) [probability level, p -value], seega ei saadud hinnata, kas antud korrelatsioonid on statistiliselt olulised või mitte.

Korrelatsioonitabelist toodi välja kolm kõige negatiivsemat seost, mis olid nõrgad ja avaldasid teineteisele vähesel määral vastupidist mõju. Esimene seos oli tudengite vanuse ja vanemate majandusliku jõukuse vahel, mille korrelatsioonikordaja väärtus $r = -0,195$. Kui vanus kasvab, siis vanemate majanduslik jõukus väheneb. Seda võib tõlgendada vanemate pensionile minekuga, sest kui lapse vanus kasvab, siis kasvab ka vanemate vanus ning läheneb pensioniiga, kus ei pruugi saada enam nii suuri sissetulekuid kui varasemalt. Teine negatiivne seos esines keskmise netotöötasu ja vanemate majandusliku jõukuse vahel ($r = -0,150$). Seost saab tõlgendada sellega, et kui vanemad on majanduslikult vähem jõukamad, siis ei saa nad tudengit toetada ning tudeng peab enamuse sissetulekust ise teenima. Ka Espenberg *et al.* on tõdenud, et üliõpilase netosissetuleku ja tema vanemate sotsiaalmajandusliku staatuse hinnangu vahel on nõrk korrelatsioon. Keskmisest kõrgema staatusega vanemate lastel kasvab sissetulek koos üliõpilase hinnanguga oma vanemate sotsiaalmajandusliku staatuse kohta. (Espenberg *et al.* 2013). Kolmas negatiivne seos lähtus keskmisest koolist puudumiste arvust ühes kuus ning vanemate majanduslikust jõukusest ($r = -0,125$), seda võib tõlgendada et kui vanemate majanduslik jõukus langeb, siis pole tudengit

võimalik enam toetada nii suurel määral kui varem ja seega tudeng peab otsima töö, mis omakorda võib tähendada koolist rohkem puudumist.

Kõige rohkem esines korrelatsioonanalüüsis nullilähedasi seoseid, kus muutujad ei mõjutanud pigem teineteist. Esimeses seoses olid muutujad keskmine netotöötasu kuus ja kaalutud keskmine hinne ($r = -0,007$). Kui netotöötasu kuus kasvab, siis see hinnet ei mõjuta. Kui töökoormus kasvab, siis võib see hinnet mõjutada, sest õppimiseks ei jää nii palju aega kui varasemalt. Teine seos oli muutujate netopalgaootus ja rahuloluga praeguse palgaga vahel ($r = 0,008$). Palgaootus võib olla kõrgem, kuid see ei tähenda, et praeguse palgaga tudeng rahul ei peaks olema. Tudeng võib eeldada, et pärast ülikooli lõpetamist ja erialasele tööle asumist võib ka palganumber olla suurem kui ülikooli kõrvalt töötades. Samuti võib see seos olla aritmeetiline keskmine, sest need, kellel on kõrge palgaootus, aga madal palk võivad olla rahulolematud praeguse palgaga, samas kellel on palgaootus ja reaalne palk samad, on rahulolevad ning need, kes teenivad rohkem oma palgaootusest, on väga rahul. Statistikaameti andmetel suureneb palgasoov reeglina haridustaseme tõusuga (Lunev, Järvpõld 2015). Viimane nullilähedane seos oli muutujate rahulolu praeguse palgaga ja keskmine tööaeg kuus vahel ($r = -0,006$). See seos oli üllatav, sest kui teha kuus rohkem tunde, siis soovitakse ka suuremat palka, mis omakorda peaks tõstma rahulolu palgaga. Kuid seos näitab, et need kaks muutujat ei mõjuta teineteist.

Kõige positiivsemaid seoseid oli neli, kaks keskmist ja kaks tugevat seost. Esimene keskmine seos oli miinimum toimetulekumäära ja keskmiste väljaminekute vahel ($r = 0,608$). Kui väljaminekud suurenevad, siis suureneb ka miinimum toimetulekumäär ehk summa ühes kuus, mis võimaldab tudengil kõrgkoolis õppides toime tulla ilma töötama. Teine positiivne keskmine seos oli keskmise tööaja ja netotöötasu kohta kuus ($r = 0,620$). Kui töötamise aeg suureneb, siis tavaliselt suureneb ka töö eest saadav töötasu. Tugevalt positiivne seos esines keskmiste sissetulekute ja väljaminekute vahel ($r = 0,741$). Enamasti just nii ongi, et kui suurenevad tulud, siis suurenevad ka kulutused või vastupidi, kui väljaminekud lähevad liiga suureks, siis tuleb otsida lisa sissetulekuid, et kulusid katta. Kõige positiivsem seos oli muutujate netotöötasu kuus ja keskmised sissetulekud kuus vahel ($r = 0,804$). Kuna töö autor defineeris sissetulekuallikate hulka perekonnalt saadud raha, õppetoetuse, õppelaenu, palga töötamise/praktika eest, toetused ja muud tulud, siis näitab seos selgelt, et tudengite palk töötamise või praktika eest on nende suurim sissetulekuallikas. Ka 2013. aasta uuring kinnitab, et keskmiselt moodustas üliõpilaste sissetulekutes enam kui poole (56%) töötasu

praeguselt töökohalt, s.t õppimisega paralleelselt töötamise eest saadud tasu. Tähtsusest järgmine oli perekonna või elukaaslase toetus (20%), ülejäänud sissetulekud kokku moodustasid vähem kui veerandi üliõpilaste sissetulekutest. (Espenberg *et al.* 2013)

Lisaks uuriti seoseid kaalutud keskmise hinde ja teiste muutujate vahel, kus kõik olid väga nõrgad nullilähedased positiivsed või negatiivsed seosed. Enim huvipakkuvad olid keskmise tööaja ning koolist puudumiste arvu seos kaalutud keskmise hindega. Korrelatsioonanalüüsi põhjal ei mõjuta kooli kõrvalt ajaliselt rohkem töötamine üliõpilaste keskmist hinnet oluliselt ($r= 0,020$). Samuti ei mõjuta keskmist hinnet puudumiste arv, kuid töötundide arvelt võib kahaneda õppetöös osalemise aeg ($r= 0,092$). Ka Mounsey *et al.* (2013) sai korrelatsioonanalüüsi tulemuseks, et kui tudeng töötab rohkem, siis õppimisele kuluv aeg väheneb, kuid ainult 3%, mis on oluline, kuid mitte tugev korrelatsioon. Samas Espenberg *et al.* (2013) uuringu andmetel kulutavad Eesti tudengid kõige vähem aega õppimisega seotud tegevustele.

Tabel 5. Korrelatsioonanalüüs

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Vanus	1										
2. Kaalutud keskmine hinne	0.083	1									
3. Vanemate majanduslik jõukus	-0.195	0.077	1								
4. Miinimum toimetulekumäär	0.377	0.017	-0.024	1							
5. Netopalgaootus	0.111	-0.019	0.062	0.236	1						
6. Keskmised sissetulekud	0.401	-0.019	-0.046	0.545	0.300	1					
7. Keskmised väljaminekud	0.362	-0.035	-0.031	0.608	0.205	0.741	1				
8. Keskmine tööaeg kuus	0.355	0.020	-0.164	0.321	0.109	0.542	0.449	1			
9. Netotöötasu kuus	0.424	-0.007	-0.150	0.488	0.324	0.804	0.593	0.620	1		
10. Rahulolu praeguse palgaga	-0.029	0.092	0.095	-0.082	0.008	0.168	-0.014	-0.006	0.202	1	
11. Keskmine koolist puudumiste arv kuus	0.119	0.092	-0.125	0.136	0.075	0.280	0.198	0.068	0.303	0.110	1

Allikas: (Autori koostatud)

3.3. Hüpoteeside testimine

T-test on statistilise hüpoteesi test. Suurte valimite (vähemalt 60 vaatlust) keskvaartuste vahe jaotus läheneb valimimahtude kasvades normaaljaotusele sõltumata üldkogumite jaotustest. Kui mõlemad vaadeldavad üldkogumid on normaaljaotusega, siis on valimite keskvaartuste vahede jaotus lihtsasti leitav ja keskvaartuste erinevust saab kontrollida t-testi abil. (Iher 2005)

Käesoleva töö jaoks koostati kuus erinevat t-testi. Kaks esimest olid orienteeritud töötavatele ja mittetöötavatele tudengitele, järgmised kaks tudengite vanusegruppidele 19-22 ja 23-40 ning viimased lähtusid üliõpilaste soost.

Allolevad t-testid on kahe võrdse varieeruvusega valimite [two-sample assuming equal variances] ühepoolsed [one-tail] hüpoteesid, kuna võrreldavatel hüpoteeside paaridel on ühe üldkogumi väärtused teise väärtustest suuremad. Kui olulisuse tõenäosuse (p) [probability level, p-value] on väiksem kui olulisuse nivoo ($p < \alpha$; $\alpha = 0,05$), siis on hüpotees tõestatud ja statistiliselt oluline. (Ibid.)

Esimese t-testi jaoks koostatud hüpotees oli, et tudengite töötamine kooli kõrvalt mõjutab õppetulemusi negatiivselt. Testi jaoks võrreldi kaalutud keskmist hinnet ning kas tudengid töötavad või mitte. Kaalutud keskmine hinne saadi üliõpilaste endi küsimustiku vastustest ning valimist eemaldati ebaselged või ebatäpsed vastused. Küsimusele, kas tudengid töötavad sai vastata jaatavalt või eitavalt.

Tabel 6. T-test: Tudengite töölkäimine ja kaalutud keskmine hinne

Töö	Vaatluste arv	Keskvaartus	Variatsioon
Töötavad	272	3,73	0,500
Mittetöötavad	101	3,84	0,418

Allikas: (Autori koostatud)

Töötavaid tudengeid oli valimis 272 ning mittetöötavaid 101. Tabelist selgub, et töötavate tudengite kaalutud keskmise hinne keskvaartus on madalam kui tudengitel, kes ei käi tööl. T-testi olulisuse tõenäosus ($p > 0,05$) näitab, et tudengite töötamine kooli kõrvalt ei mõjuta statistiliselt oluliselt rohkem keskmist hinnet võrreldes mittetöötavate tudengitega, seega hüpotees ei saanud kinnitust. See läheb kokku ka Beerkens *et al.* (2011) uurimusega, et töötada ja samal ajal saavutada edu akadeemiliselt on Eestis täiesti tavaline ning ainult

tudengid, kes töötavad rohkem kui 25 tundi nädalas kogevad, et nende õpingud hakkavad kannatama või peavad tegema kompromisse õpingute arvelt. Samuti on leidnud Monusey *et al.* (2013) uuringus, et märkimisväärset vahet ei ole töötavate ja mittetöötavate tudengite keskmisel hindel.

Teise t-testi jaoks koostatud hüpotees oli, et vähem jõukatest peredest pärit üliõpilased töötavad suurema tõenäosusega kooli kõrvalt. Testi jaoks võrreldi töötavaid ja mittetöötavaid tudengeid ning nende vanemate majanduslikku jõukust Likerti 5-palli skaalal. Madal vanemate jõukus kodeeriti andmeanalüüsiks *Excelis* numbriks 1, keskmine jõukus numbriks 3 ning kõrge jõukamad pered numbriks 5.

Tabel 7. T-test: Tudengite töölkäimine ja vanemate jõukus

Töö	Vaatluste arv	Keskväärtus	Variatsioon
Töötavad	285	3,08	0,687
Mittetöötavad	116	3,22	0,836

Allikas: (Autori koostatud)

Analüüsi valimis oli 285 töötavat ning 116 mittetöötavat tudengit. Tabelist on näha, et töötavate tudengite vanemate jõukuse keskväärtus on ligilähedal kolmele, mis tähendab, et vanemate jõukus on keskpärane. Mittetöötavate tudengite vanemate jõukuse keskväärtus on suurem, mis näitab, et vanemad on jõukamad. T-testi olulisuse tõenäosus ($p=0,064$) näitab, et keskväärtuste vahe ei ole statistiliselt oluline ning hüpotees ei saanud kinnitust. Seega võib järeldada, et vähem jõukatest peredest pärit tudengid ei tööta statistiliselt oluliselt rohkem kui jõukatest peredest pärit õpilased. Seda kinnitab ka Beerkens *et al.* (2011) uurimus, kus selgub, et täiskoormusel töötamine on rohkem vaba valik kui vajadus. Samuti on leidnud Espenberg *et al.* (2013), et mõneti üllatavalt ei olnud töötamise tõenäosuse ning vanemate sotsiaalmajandusliku staatuse vahel statistiliselt olulist seost.

Kolmanda t-testi hüpoteesiks oli: vanemad tudengid töötavad rohkem kui nooremad tudengid. T-testi jaoks võrreldi tudengite vanust ning töölkäimist. Vanus on jaotatud gruppideks 19-22 ja 23-40. Küsimusele, kas tudengid töötavad, sai vastata jaatavalt või eitavalt. Jaatav vastus kodeeriti andmeanalüüsiks *Excelis* numbriks 1 ning eitav vastus numbriks 2.

Tabel 8. T-test: Tudengite vanus ja töölkäimine

Vanus	Vaatluste arv	Keskväärtus	Variatsioon
19-22	281	1,35	0,227
23-40	120	1,16	0,134

Allikas: (Autori koostatud)

19-22-aastaseid tudengeid oli valimis 281 ning 23-40aastaseid tudengeid 120. Tabelist on näha, et nooremate tudengite keskväärtus on suurem ehk lähemal kahele, mis tähendab, et nooremad tudengid töötavad vähem. Vanemate tudengite keskväärtus on lähedal ühele, mis näitab, et vanemad tudengid töötavad rohkem. T-testi olulisuse tõenäosus ($p < 0,05$) kinnitab hüpoteesi, et vanemad tudengid töötavad statistiliselt oluliselt rohkem kui nooremad tudengid. Tulemus läheb kokku Beerkens *et al.* varasema uuringuga, kust tuleb välja, et kui üliõpilased saavad vanemaks, siis on tõenäolisem, et neil on tasustatud töökoht ning nad töötavad rohkem täistööajaga. Uuringust selgus, et 23-aastaste ja nooremate hulgas töötab 35% osalise tööajaga ning 17% täistööajaga, 24-aastaste ja vanemate hulgas töötab 19% osalise tööajaga ning 64% täistööajaga. See annab kinnitust kahele paralleelsele protsessile. Õpilased ei oota õpingute lõppemiseni, et tööturule siseneda, vaid teevad seda juba õpigute ajal. Kiiresti arenev majandus ja kvalifitseeritud tööjõu puudus muudab üliõpilase atraktiivseks tööandjale enne õpingute lõppu ja tulu saamise vajadus meelitab õpilast aktsepteerima töökohta. Teiseks, tudengid, kes naasevad kõrgkooli hilisematel aastatel, et alustada kõrgharidust või saada teine kõrgharidus, ei loobu tõenäoliselt oma tööst (Beerkens *et al.* 2011). Ka Espenberg *et al.* (2013) on oma uuringus välja toonud, et olulisel määral sõltub töötamise tõenäosus üliõpilase vanusest: võrreldes kuni 21-aastaste üliõpilastega on kõigi teiste vanusegruppide esindajatel märgatavalt suurem tõenäosus õpingute ajal töötada.

Neljas hüpotees koostati võrdlemaks vanuse ja sissetulekute seost. Hüpotees pidi kinnitama või ümberlukkama, kas noorematel tudengitel on väiksemad sissetulekud kui vanematel tudengitel. Sissetulekuallikate hulka on arvestatud perekonnalt saadud raha, õppetootus (stipendium), õppelaen, palk töötamise/ praktika eest, toetused (lastetoetus, toimetulekutoetus, alimendid) ja muud tulud. Selles testis on vanusegrupid samad nagu eelnevas t-testis, *Excelis* tulemuste analüüsiks kodeeriti sissetulekute suurus numbrites järgnevalt: kuni 100 eurot kuus- 1; 101-300 eurot kuus- 2; 301-500 eurot kuus- 3; 501-700 eurot kuus- 4; 701-1000 eurot kuus- 5; rohkem kui 1000 eurot kuus- 6.

Tabel 9. T-test: Tudengite vanus ja sissetulekud

Vanus	Vaatluste arv	Keskväärtus	Variatsioon
19-22	281	3,22	1,446
23-40	120	4,23	1,705

Allikas: (Autori koostatud)

Tabelist selgub, et nooremate tudengite sissetulekute keskväärtus on 3,22, mis on lahti kodeeritud kuskil 500-600 eurot kuus. 23-40-aastaste tudengite sissetulekute keskväärtus on 4,23 ehk umbes 700-800 eurot kuus. Hüpoteesi kinnitab t-testi olulisuse tõenäosus ($p < 0,05$), et nooremate tudengite sissetulekud on statistiliselt madalamad kui vanematel tudengitel. Tulemus läheb kokku EUROSTUDENT V analüüsiga, kus on välja toodud, et kuna töötavate üliõpilaste osakaal kasvab koos vanusega, siis kasvab koos vanusega ka üliõpilaste sissetulek. 21-aastastel ja noorematel üliõpilastel oli keskmiselt kasutada kuus 325 eurot, mis oli väga sarnane 2013. aasta elatusmiinimumi suurusele (320 eurot kuus), 30-aastaste ja vanemate üliõpilaste kuine netosissetulek oli enam kui kaks korda suurem. (Espenberg *et al.* 2013) Ka G. Karmani uuringus püstitatud sarnane hüpotees sai kinnitust, et mida kõrgem on inimese haridustase, seda kõrgem on tema kuusissetulek (Karman 2016).

Viies t-test koostati, et teada saada, kas rohkem töötavad naissoost või meessoost tudengid. Testi jaoks võrreldi sugu (naine või mees) ja töölkäimist. Küsimusele, kas tudengid töötavad, sai vastata jaatavalt või eitavalt. Jaatav vastus kodeeriti andmeanalüüsiks *Excelis* numbriks 1 ning eitav vastus numbriks 2.

Tabel 10. T-test: Tudengite sugu ja töölkäimine

Sugu	Vaatluste arv	Keskväärtus	Variatsioon
Mehed	122	1,34	0,225
Naised	279	1,27	0,197

Allikas: (Autori koostatud)

Analüüsis kajastuvad 122 mehe ning 279 naise andmed. Meeste töölkäimise keskväärtus on kõrgem kui naistel ehk läheneb rohkem kahele, mis justkui tähendab, et naised töötavad rohkem kui mehed. T-testi olulisuse tõenäosus ($p = 0,086$) lükkab selle hüpoteesi ümber ning vaid 91% tõenäosusega võib öelda, et naised töötavad rohkem, kuid see pole statistiliselt oluline.

Kuues t-test keskendub samuti tudengite soole ning lisaks naiste ja meeste palgaootusele. Testi jaoks võrreldi üliõpilaste sugu ja palgaootust. *Excelis* kodeeriti netopalgaootus tulemuste analüüsiks numbriteks järgnevalt: kuni 500 eurot kuus- 1; 501-800 eurot kuus- 2; 801-1500 eurot kuus- 3; 1501-2000 eurot kuus- 4; üle 2000 euro kuus- 5.

Tabel 11. T-test: Tudengite sugu ja netopalgaootused

Sugu	Vaatluste arv	Keskväärtus	Variatsioon
Mehed	122	3,28	0,847
Naised	279	2,94	0,594

Allikas: (Autori koostatud)

Meeste palgaootus on naistega võrreldes oluliselt suurem. Meestel 3,28, mis lahti kodeeritult annab väärtuseks 1500-1700 eurot kuus puhtalt kätte ning naistel 2,94, mis on kuni 1500 eurot kuus. T-testi olulisuse tõenäosus ($p < 0,05$) kinnitab hüpoteesi, et naiste palgaootus on meestest statistiliselt olulisel määral madalam. Suur erinevus netopalgaootuses võib tähendada, et naised ja mehed analüüsisid küsimust erinevalt, sest küsimuses ei olnud välja toodud, kas mõeldakse praegust netopalgaootust või tulevikus. Ka Webbink ja Hartog on oma uuringus täheldanud, et naisüliõpilaste palgaootus on 5-6% madalam kui meesüliõpilastel (Webbink, Hartog 2003, 105). SEB uuringu andmetel on naiste palgaootus meeste omast oluliselt madalam: viie aasta pärast soovivad teenida üle 2000 euro kuus 29% meestest ja 12% naistest (Leppänen *et al.* 2016).

„Töötamise mustreid mõjutab üldiselt üliõpilase sotsiaalmajanduslik taust, vanus, sugu ja õppevaldkond, aga ka tööst saadav positiivne elamus, õppetöö kontakttundide arv ning töötasu“ (Mägi *et al.* 2011). Tudengid töötavad õpingute kõrvalt järjest enam ning töötamise põhjused ja tagajärjed on väga erinevad. Töötamise põhjustena tõid tudengid välja vajaduse katta elamiskulusid ehk materiaalne vajadus. Lisaks vajadusele töötati ka tänu võimalusele - õppekavad ja töögraafikud on paindlikumad ja tudengid saavad lubada oma ajagraafikutes paralleelselt õppimist ja töötamist. Oodatav elustiil ja tarbimiseelistused olid samuti suureks motivaatoriks lisaraha teenimisel. Üheks suurimaks põhjuseks oli ka isiklik areng ja töökogemuse omandamise soov, et suurendada konkurentsivõimet tööturul. Väiksem osa soovis realiseerida unistust, tutvuda uute inimestega, sisustada vaba aega või hoopis maksis tagasi laenu-, võla-, liisingujääki.

Töötamise tagajärjed võivad olla nii negatiivsed kui positiivsed. Üheks positiivseks tagajärjeks on töökogemus. Mõõdukas töötamine võib isegi soodustada õpiedukust ja tekitada sünergia- töökogemusi kasutatakse õppeprotsessis või koolis omandatud teadmisi töökohal, kus tööülesanded on seotud õpitava erialaga. Negatiivne mõju võib avalduda tudengitel, kes töötavad liiga suure koormusega. Seljuhul võib langeda keskmine hinne, väheneda õppetöös osalemise aeg ning tekkida koolist puudumisi või väljalangevust. Mõned tudengid ei lõpeta töötamise tõttu nominaalajaga ning nende töö- ja koolitulemused võivad kannatada. Samuti võib paralleelselt töötamine ja õppimine tekitada stressi, sest aega jääb vähemaks.

Tulemustest lähtuvalt võib tuua järeldusi erinevatele õppimise ja töötamisega seotud sihtrühmadele. Tööandjatele võib olla oluline informatsioon, et tudengite netopalgaootus on umbes 1500 eurot, mis on pea kolm korda rohkem kui nende keskmine netotöötasu kuus. Lisaks on naiste palgaootus meestest olulisel määral madalam, antud töös isegi kuni 200 eurot. Töötamine on tudengite vaba valik, mitte niivõrd vajadus. Kuna Eestis saab suuremas osas tasuta õppida, siis töötatakse pigem, et teenida lisaraha. Vaid 48% tudengitest on välja toonud, et töötavad majanduslikel põhjustel. Osalise tööajaga töötamine võib mõnel juhul ka soodustada tudengite õppeprotsessi ning seetõttu on tudengi jaoks oluline paindliku graafikuga töökoht.

Tudengist töövõtjate seisukohalt võib olla tähtis teada, kui palju palka küsida. Sõltuvalt töö liigist ja koormusest varieerub ka palganumber, kuid 401 tudengi vastustest selgus, et keskmiselt töötas tudeng 97 tundi kuus ning keskmine netotöötasu oli 543 eurot kuus, mis teeb 5,6 eurot tunnis. Kõrge tunnitöötasu oli tingitud sellest, et töötati erineva töökoormusega - osalise ja täistööajaga, tehti ajutist tööd või hoopis öötöid; tudengitele maksti ümbrikupalka ning töötati lühiajaliselt ja seetõttu teeniti kõrgemat tunnipalka. Veel peaks teadma, et vanusega kasvab ka sissetulek ja esimesel bakalaureuse aastal ei saa enamasti tudeng samaväärset palka kui magistritasemel. Pealegi töötavad vanemad tudengid rohkem kui nooremad ja seetõttu on neil ka võimalus teenida kõrgemat palka. Kõrgkoolis õppijate jaoks on oluline ka töökogemus ja uued kontaktid. Kuna tööandjad ootavad lõpetajatelt tänapäeval peale diplomi ka töökogemuse olemasolu, siis alustavad noored varakult oma töökarjääri. Uued tutvused tulevad kasuks peale ülikooli lõpetamist või selle ajal, kui tudeng hakkab otsima erialast tööd.

Kõrgkoolides on ressursside paigutus üsna ebaefektiivne kui tudengitel jääb aega täiskoormusega õppe kõrvalt ka täistööajaga töötamiseks. Õppetegevusele ei pühendata

maksimaalselt ning seetõttu ei lõpetata suure tõenäosusega nominaalajaga. Kõrgkooli poolt vaadatuna ei mõjuta kooli kõrvalt töötamine üliõpilaste kaalutud keskmist hinnet oluliselt, pigem on kõrgema keskmise hinde saamine seotud tudengi enda motivatsiooni ja kohusetundlikkusega. Samuti ei mõjuta keskmist hinnet puudumiste arv, kuid töötundide arvelt võib kahaneda õppetöös osalemise aeg. Kui tudengid peavad raskes olukorras valima, kas loobuda kooli- või kohustustest, siis valivad nad tihti pigem esimese variandi, kuna neile võib tunduda, et kooli poolt tehakse kergemini järeleandmisi. Samuti võib määravaks osutuda rahaline aspekt, sest õppimisele kulutatud aja alternatiivkuluks on selle aja eest saamata jäänud töötasu.

KOKKUVÕTE

Erinevates uuringutes on kajastatud vastandlikke seisukohtasid kõrgkooli kõrvalt töötamise suhtes. On neid, kes leiavad, et õpingutega paralleelselt töötamine on positiivne kuna tudengid saavad töökogemuse ja saavad kulutada oma teenitud raha, kuid on ka neid, kes arvavad, et õppimine peaks olema prioriteediks ja õppimisele kuluv aeg ja õppeedukus ei tohiks töötamise tõttu kannatada.

Käesoleva töö sihtgruppi kuulusid Eesti rakenduskõrgharidusõppe, bakalaureuseõppe, magistriõppe, integreeritud õppekavadel õppivad ning ka doktoriõppe üliõpilased, nii osalise- kui täisajaga õppijad, nii päevases kui ka kaugõppes õppijad ning nii töötavad kui ka mittetöötavad tudengid. 2016. õppeaasta alguse seisuga õppis Eesti kõrgkoolides 47 794 üliõpilast, küsitlusele vastas 401 19-40 aastast tudengit. Küsitlus kirjeldab Eesti üliõpilaste olukorda peale 2013. aasta kõrgharidusreformi, mille järel on üliõpilaste paralleelselt õppimise ja töötamise kohta minimaalselt kirjandust.

Uuringu eesmärk oli välja selgitada, miks tudengid töötavad, kuidas nad õppimise ja töötamise ühildavad ning kas ja kuidas töötamine mõjutab õppetulemusi. Bakalaureusetöö põhines erinevate uuringute ja asjakohase kirjanduse ülevaatel ning autori teadmistel ja kogemustel kõrghariduse omandamise kõrvalt töötamisel.

Kõrgharidus on tänapäeval väga oluline tegur tööturule sisenemisel, kuid veelgi enam on vajalik varasem töökogemus. 2013/2014. aastal jõustunud kõrgharidusreform tagas kõikidele soovijatele tasuta kõrghariduse võimaluse. Hoolimata tasuta kõrgharidusest on tudengitel siiski kanda kohustusi ja tuleb maksta elamiskulusid. Tihti siirdutakse tööturule töökogemuse pärast, kuid 48% käesoleva uuringu tudengitest töötas majanduslikel põhjustel.

Eesti üliõpilased on majanduslikult üsna iseseisvad, 71% küsimustikule vastanud tudengitest töötas õpingute kõrvalt. Bakalaureuseõppes õppis 54%, päevases õppes 87%, täiskoormusega 95% tudengitest ning naisi oli ligi 70% kogu valimist. Rohkem esines õpingute kõrvalt töötamist magistri- ja doktoriõppe ja vanemate üliõpilaste puhul. Kõigi tudengite kaalutud keskmine hinne oli 3,76. Töötavate tudengite keskmine tööaeg oli 97 tundi

kuus ja keskmine netotöötasu 543 eurot kuus, mis tegi netotunnipalgaks 5,6 eurot. 70% tudengitest hindas oma õpinguteagset palka rahuldavaks või üle selle.

Korrelatsioonanalüüsis ei saadud hinnata, kas korrelatsioonid olid statistiliselt olulised või mitte, kuna *Microsoft Excel 2010* ei võimaldanud seda. Valdavalt oli analüüsis nullilähedasi seoseid, mis tähendab, et muutujad ei avaldanud teineteisele mõju. Tulemused näitavad, et kooli kõrvalt ajaliselt rohkem töötamine ei mõjutanud üliõpilaste keskmist hinnet oluliselt. Samuti ei mõjutanud keskmist hinnet puudumiste arv, kuid töötundide arvelt võis kahaneda õppetöös osalemise aeg.

Täiendavalt sooviti t-testidega saada kinnitust kuuele hüpoteesile. Analüüsi tulemused näitavad, et töötavate ja mittetöötavate üliõpilaste kaalutud keskmisel hindel ei olnud statistiliselt olulist erinevust. Töö autori jaoks oli üllatav, et töötavate tudengite keskmine hinne oli vaid natukene madalam, kuigi õppimiseks jäi neil töötamise tõttu vähem aega. Ootuspäraselt leidsid kinnitust hüpoteesid, et vanemad tudengid töötasid statistiliselt oluliselt rohkem kui nooremad tudengid ja nooremate tudengite sissetulekud olid statistiliselt madalamad kui vanematel tudengitel. Lisaks selgus, et naiste palgaootus oli meeste omast statistiliselt olulisel määral madalam, mis võib ka olla soolise palgalõhe üheks põhjuseks. Kaks hüpoteesi kuuest ei olnud statistiliselt olulised ja seega ei saanud kinnitust. Tulemustest võis järeldada, et vähem jõukatest peredest pärit tudengid ei töötanud statistiliselt oluliselt rohkem kui jõukatest peredest pärit õpilased ning vaid 91% tõenäosusega võis öelda, et naised töötasid rohkem, kuid siiski ei olnud nimetatud seos statistiliselt oluline.

Käesoleva valdkonna edasisel uurimisel tuleks kasuks uurida erinevusi näitajates, kui töötatakse ja kui ei töötata kõrgkooli õpingute ajal. Näiteks võiks uurida töötavatelt ja mittetöötavatelt tudengitelt eraldi, kas nad plaanivad lõpetada nominaalajaga, samuti, mis on nende kaalutud keskmine hinne, sest siis oleks võimalik näha, kas paralleelselt õppimise kõrvalt töötamine mõjutab negatiivselt tudengite õppeedukust või mitte. Lisaks võiks õppetoetuse küsimuses täpsustada, kas mõeldakse stipendiumi või vajaduspõhist õppetoetust. Oluline oleks töös kajastada ka tööandjate seisukohtasid töötavatesse tudengitesse, sest tänapäeval on jäänud mulje, et tööandjad ei hinda enam niivõrd haridust vaid töökogemust.

SUMMARY

THE EMPLOYMENT OF ESTONIAN STUDENTS DURING ACADEMIC STUDIES

Kristi Vitkar

Higher education at this day is a very important factor in the labor market, but more than that it most commonly requires lots of previous experience. After the reform of higher education in 2013/2014 everyone can study for free. In spite of free higher education students still have to take responsibilities and pay living expenses.

There are different opinions about working while studying. Some people say that it is good to work during studies, because it gives students working experience. Others say that it affects students' academic results negatively and causes stress. Students main obligation should be learning new skills and knowledge. The purpose on this Bachelor's thesis was to find out why students are working, how they integrate their studies and work, and whether and how working during studies affects learning outcomes. The survey is based on various studies and literature review of the relevant knowledge. The research describes the situation of Estonian students after the 2013 reform of higher education.

In the 2016/2017 academic year, a total of 47,794 students studied in higher education study programmes in Estonia. 401 of them responded to this survey, which is 0,83% of all college students. Study results showed that Estonian students are economically rather independent, 71% respondents worked alongside their studies. Students who had entered the labor market mostly did it because they wanted to get work experience, and 48% of them worked because of economic reasons.

The election consisted mostly of bachelor's (54%), 87% of total election attending daytime studies, 95% was full-time students and about 70% of the election was women. All students made an average grade of 3,76. Working students' average working time was 97 hours per month and the average net income was 543 euros per month (5,6 euros per hour). 70% of students rated their study time salary as satisfying or above.

According to the previous studies the following hypotheses have been set:

- 1) Student employment affects academic performance negatively.
- 2) Students from less affluent families are more likely working during studies.
- 3) Older students work more than younger students.
- 4) Younger students have lower incomes than older students.
- 5) Female students work more than male students.
- 6) Women's net salary expectations are lower than men's.

By proposing a hypothesis, the results showed that the working and non-working students' average grades were not statistically significant by different. It was surprising that the working students' average grade was only slightly lower, although they had less time to study, because of work. As expected, hypotheses were confirmed by that older students were employed significantly more than younger students and younger students' incomes were statistically lower than the incomes of older students. It was also found that women's wage expectation was statistically significantly lower than men. Two of the six hypotheses were not statistically significant and could not be confirmed. The outcome could be concluded that students from less affluent families did not work statistically significantly more than students from affluent families and 91% probability could say that women worked more, but it isn't statistically significant relation.

Most of the correlation analysis relations were close to zero, which means that variables did not have impact on each other. The results of the correlation analysis indicate that working more temporally did not affect students' average grades significantly. Also, the number of absences did not affect the average grades, however it may have decreased participation in university.

VIIDATUD ALLIKAD

Beerens, M., Mägi, E., Lill, L. (2011). University studies as a side job: causes and consequences of massive student employment in Estonia. – Higher Education, 2011, vol. 61, no. 6, pp. 679-692.

Bohonnek, A., Camilleri, A. F., Griga, D., Muhleck, K., Miklavic, K., Orr, D. (2010). Evolving Diversity: An Overview of Equitable Access to Higher Education in Europe. – Belgium: MENON Network, 2010, 129 p.

Brennan, J., Callender, C., Duaso, A., Little, B., VanDyke, R. (2005). Survey of HE students' attitudes to debt and term-time working and their impact on attainment. – Centre for Higher Education Research and Information and London South Bank University, 2005, 170 p.

Darmody, M., Smyth, E. (2008) Full-time students? Term-time employment among higher education students in Ireland. – Journal of Education and Work, 2008, vol. 21, no. 4, pp. 349-362.

Eamets, R., Krillo, K., Themass, A. (2011). Eesti Kõrgkoolide 2009. aasta Vilistlaste Uuring. – Sihtasutus Archimedes, 108 lk

Espenberg, K., Beilmann, M., Sammul, M., Nahkur, O., Lees, K., Vahaste, S., Varblane, U. (2013). Eesti üliõpilaste eluolu 2013. Rahvusvahelise üliõpilaste uuringu EUROSTUDENT V Eesti analüüs. – Sihtasutus Archimedes, programm Primus, 2013, 100 lk (Lõpparuanne)

Haridus- ja Teadusministeerium (2014). Õppimine.
<https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppimine> (20.05.2017)

Haridus- ja Teadusministeerium (2017). Õppelaen.
<https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppelaen> (20.05.2017)

Leppänen, A., Haaristo, H- S., Entson, A., Varrak, T., Esse, E. (2016). SEB noorte rahakäitumise ja elustiili uuring: Z põlvkond säästab, ei laena tarbetult ja nõuab paindlikke töövõimalusi. <http://uudised.err.ee/v/majandus/2a7a401d-8432-4a76-b6fc-c5be091302e3/uuring-z-polvkond-saastab-ei-laena-tarbetult-ja-nouab-paindlikke-toovoimalusi>' (20.05.2017)

Häkkinen, I. (2006). Working while enrolled in a university: does it pay? – Labour Economics, 2006, vol. 13, pp. 167- 189.

Iher, A. (2005). Olulisemad kahe üldkogumi võrdlemise testid ja MS Excel'i moodul nende läbiviimiseks. 70 lk. (Bakalaureusetöö)

Kalenkoski, C. M., Pabilonia, S. W. (2008). Parental transfers, student achievement, and the labor supply of college students. – U. S. Bureau of Labor Statistics, Working Paper, 2008, no. 416, 39 p.

Karman, G. (2016). Finantsolukord ja rahaasjade planeerimine Eesti üliõpilaste seas. TTÜ Rahanduse ja majandusteooria instituut. 48 lk. (Bakalaureusetöö)

Lunev, M., Järvpõld, T. (2015). Naiste ja meeste palgaootus erineb viiendiku võrra. Statistikaameti ajaveeb. Statistika blogi.
<https://statistikaamet.wordpress.com/2015/03/04/naiste-ja-meeste-palgaootus-erineb-viiendiku-vorra/> (20.05.2017)

McHugh, C., Tinto, V. (2008). Learning better together: The Impact of learning Communities on the Persistence of Lower-Income Students. – Opportunity Matters, 2008, vol. 1, 21 p.

Mounsey, R., Vandehey, M. A., Diekhoff, G. M. (2013). Working and non-working university students: anxiety, depression, and grade point average. Midwestern State University, 2013, pp. 379- 389.

Mägi, E., Aidla, A., Reino, A., Jaakson, K., Kirss, L. (2011). Üliõpilaste töötamise fenomen Eesti kõrghariduses. – Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljaanne. Tartu, 72 lk. (Uuringu lõppraport)

Oras, K., Siilak, K., Unt, M. (2010). Kõrgkoolilõpetaja tööturul: majandus- ja tehnikaerialade vilistlaste hinnangud oma tööturuvõimalustele. Tallinna Ülikool: Rahvusvaheliste Sotsiaaluuringute Instituut Sotsiaalse stratifikatsiooni osakond, 1/2010, 80 lk.

Sauga, A. (2003). Statistika. Audentese ülikool. Tallinn, 104 lk.

Statistikaamet. (2017). Kõrghariduse omandamine haridusastme ja õppevormi järgi.
<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=HT275&ti=K%D5RGHARIDUSE+OMANDAMINE+HARIDUSASTME+JA+%D5PPEVORMI+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/05Haridus/10Kergharidus/&lang=2> (20.05.2017)

Statistikaamet. (2017). Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu kasv mullu jätkus.
<https://www.stat.ee/pressiteade-2017-056> (20.05.2017)

Tasuta sõidu ühistranspordis tagab ametlik elukoht Tallinnas. Tallinna tasuta ühistransport.
<http://www.tallinn.ee/tasutauhistransport/> (20.05.2017)

Keskmine hinne. Tartu ülikool.
<http://www.ut.ee/et/oppimine/uliopilasele/oppekorraldusest/hinded> (20.05.2017)

Tugim, V. (2012). Üliõpilaste kõrgkoolis õppimise ajal töötamise seos edukusega tööturul. TÜ Rahvamajanduse instituut. Tartu, 2012, 101 lk. (Magistritöö)

Vako, I. (2015). Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi üliõpilaste õppimine ja töötamine. EMÜ Majandus- ja sotsiaalinstituut. Tartu, 55 lk. (Bakalaureusetöö)

Webbink, D., Hartog, J. (2004). Can students predict starting salaries? Yes! Economics of Education Review 23, 2004, pp. 103-113.

Wächter, B., Kemp, N. (2010). Kõrgkool 2018. Rahvusvahelistumise trendid ja praktika maailmas. – Eesti Arengufond, 6/2010, 121 lk.

Ülikooliseadus. Vastu võetud riigikogus 12. jaanuaril 1995. a – ÜKS I, 2008, 34, 208.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Uuringu küsimustik on valminud Euroopa üliõpilaste sotsiaalmajandusliku olukorda käsitleva uuringu EUROSTUDENT V Eesti analüüsi toel (Espenberg *et al.* 2013). Lisaks on toetavaid küsimusi uuringust „Finantsolukord ja rahaasjade planeerimine Eesti üliõpilaste seas“ (Karman 2016)

1. Sugu

- a) Mees
- b) Naine

2. Vanus

.....

3. Õppeaste

- a) Rakenduskõrgharidusõpe
- b) Bakalaureuseõpe
- c) Magistriõpe
- d) Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe
- e) Doktoriõpe

4. Õppekoormus

- a) Täiskoormus
- f) Osakoormus

5. Õppevorm

- a) Päevane õpe
- b) Õhtuõpe
- c) Kaugõpe (nädalavahetuseti või tsükliõppena)
- d) Avatud ülikool

6. Millises kõrgkoolis Te õpite?

Arvutikolledž

EELK Usuteaduse Instituut

Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar

Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor

Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor - Narva Õppekeskus
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor - Tartu Õppekeskus
Eesti Hotelli- ja Turismikõrgkool
Eesti Infotehnoloogia Kolledž
Eesti Kunstiakadeemia
Eesti Kunstiakadeemia - Avatud Akadeemia
Eesti Lennuakadeemia
Eesti Maaülikool
Eesti Mereakadeemia
Eesti Mereakadeemia kutseõppeosakond
Eesti Mereakadeemia kutseõppeosakonna Tartu filiaal
Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
EMTA Tartu filiaal
Estonian Business School
Estonian Business School in Helsinki
Euroakadeemia
Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused
KVÜÕA Lahingukool
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
Sisekaitseakadeemia
SKA Politsei- ja piirivalvekolledž
SKA Politsei- ja piirivalvekolledži Paikuse kool
SKA Päästekolledži päästekool
Tallinna Tehnikakõrgkool
Tallinna Tehnikaülikool
Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare Kolledž
Tallinna Tehnikaülikooli Tallinna Kolledž
Tallinna Tehnikaülikooli Tartu Kolledž
Tallinna Tehnikaülikooli Virumaa Kolledž
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
Tallinna Ülikool
Tallinna Ülikooli Balti Filmi- ja Meediakool
Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž
Tallinna Ülikooli Katariina Kolledž
Tallinna Ülikooli Pedagoogiline Seminar
Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledž
Tallinna Ülikooli Õigusakadeemia
Tallinna Ülikooli Õigusakadeemia, Helsingi
Tartu Kõrgem Kunstikool
Tartu Tervishoiu Kõrgkool
Tartu Ülikool
Tartu Ülikooli Euroopa Kolledž
Tartu Ülikooli Narva Kolledž
Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž
Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia

7. Millisel erialal õpite?

- a) Humanitaaria ja kunstid
- b) Loodus- ja täppisteadused
- c) Majandus- ja sotsiaaleriala
- d) Matemaatika ja informaatika eriala
- e) Tehniline eriala
- f) Tervishoiu eriala
- g) Õiguse eriala
- h) Muu

8. Miks valisite õpingud ülikoolis?

- a) Soov saada kõrgharidus
- b) Soov täiendada teadmisi järjepidevalt
- c) Soov õppida uut eriala
- d) Soov saada tulevikus kõrgemat töötasu
- e) Tudengielu nautimiseks
- f) Muu

9. Kus on Teie elukoht?

Elukoha all on mõeldud (ajutist) kohta, kus elate õpingute ajal

- 1) Tallinn
- 2) Tartu
- 3) Pärnu
- 4) Harjumaa
- 5) Hiiumaa
- 6) Ida-Virumaa
- 7) Jõgevamaa
- 8) Järvamaa
- 9) Läänemaa
- 10) Lääne-Virumaa
- 11) Põlvamaa
- 12) Pärnumaa
- 13) Raplamaa
- 14) Saaremaa
- 15) Tartumaa
- 16) Valgamaa
- 17) Viljandimaa
- 18) Võrumaa

10. Kus on Teie kodukoht?

Kodukoht on koht, kust olete pärit või Teie elukoht enne ülikooli õppima asumist

- 1) Sama, mis elukoht
- 2) Tallinn
- 3) Tartu
- 4) Pärnu
- 5) Harjumaa
- 6) Hiiumaa
- 7) Ida-Virumaa

- 8) Jõgevamaa
- 9) Järvamaa
- 10) Läänemaa
- 11) Lääne-Virumaa
- 12) Põlvamaa
- 13) Pärnumaa
- 14) Raplamaa
- 15) Saaremaa
- 16) Tartumaa
- 17) Valgamaa
- 18) Viljandimaa
- 19) Võrumaa

11. Kas maksate oma õpingute eest õppemaksu?

- a) Jah
- b) Ei

12. Kas olete saanud mõnel semestril õppetootust?

- a) Jah, olen saanud varasemalt korra
- b) Jah, olen saanud varasemalt mitu korda
- c) Ei ole saanud

13. Teie kaalutud keskmine hinne?

.....

14. Kas Te elate ühiselamus?

- a) Jah
- b) Ei

15. Kellega koos Te õpingute ajal elate?

- a) Elan üksinda
- b) Elan elukaaslasega
- c) Elan elukaaslase ja laps(st)ega
- d) Üksikvanem
- e) Elan koos vanematega/sugulastega
- f) Elan ühikakaaslastega/ korterikaaslastega
- g) Muu:

16. Kuidas liigute valdavalt elukohast kooli õpingute ajal?

- a) Jalgsi
- b) Jalgrattaga
- c) Autoga
- d) Ühistranspordiga
- e) Muu...

17. Kas plaanite lõpetada nominaalajaga?

- a) Jah
- b) Ei

18. Mida kavatsete praeguste õpingute lõpetamisele järgneva aasta jooksul teha?

- a) Jätkan õpinguid Eestis
- b) Jätkan õpinguid välismaal
- c) Jätkan töötamist oma praegusel tasustatud töökohal
- d) Asun tööle tasustatud töökohal / asun otsima tasustatud töökohta
- e) Loon oma ettevõtte (sh hakkam füüsilisest isikust ettevõtjaks)
- f) Ajateenistus
- g) Muu

19. Kuidas hindate oma vanemate majanduslikku jõukust?

Skaala 1-5

20. Kui suur summa võimaldaks Teil kõrgkoolis õppides toime tulla, ilma et peaks kooli kõrvalt töötama?

- a) kuni 100 eurot kuus
- b) 101-300 eurot kuus
- c) 301-500 eurot kuus
- d) 501-700 eurot kuus
- e) 701-1000 eurot kuus
- f) Rohkem kui 1000 eurot kuus

21. Kas olete võtnud õppelaenu?

- a) Jah, ühekordselt
- b) Jah, mitu korda
- c) Ei ole võtnud

22. Milleks kasutasite õppelaenu?

Palun vastata juhul, kui olete õppelaenu võtnud

- a) Elamiskulude katteks
- b) Õppemaksu tasumiseks
- c) Suure ostu tegemiseks
- d) Reisimiseks
- e) Muu

23. Kas praktikakoht on/oli tasustatud? (netotasu)

- a) Kuni 200 eurot kuus
- b) 201-400 eurot kuus
- c) 401-600 eurot kuus
- d) 601-800 eurot kuus
- e) Rohkem kui 800 eurot kuus
- f) Ei ole/olnud tasustatud
- g) Ei ole praktiliselt käinud

24. Kas praktikakoht võimaldas Teil edasi tööle jääda?

- a) Jah, jäin edasi tööle
- b) Jah, aga ei jäänud tööle
- c) Ei võimaldanud

- d) Ei ole praktilial käinud
- e) Muu

25. Kui suur on Teie netopalgaootus?

- a) Kuni 500 eurot kuus
- b) 501-800 eurot kuus
- c) 801-1500 eurot kuus
- d) 1501-2000 eurot kuus
- e) Üle 2000 euro kuus

26. Kui suured on Teie sissetulekud keskmiselt?

Palun arvestage sissetulekuallikate hulka perekonnalt saadud raha, õppetoetus (stipendium), õppelaen, palk töötamise/praktika eest, toetused (lastetoetus, toimetulekutoetus, alimendid) ja muud tulud

- a) kuni 100 eurot kuus
- b) 101-300 eurot kuus
- c) 301-500 eurot kuus
- d) 501-700 eurot kuus
- e) 701-1000 eurot kuus
- f) Rohkem kui 1000 eurot kuus

27. Kui suured on Teie väljaminekud keskmiselt?

Palun arvestage väljaminekuallikate hulka elamiskulud, sidekulud, transpordikulud, vaba aja kulutused, pangalaen, õppemaks, liising/ järelmaks, kohtutäituri nõuded, trahvid, alimendid, võlad ja muud kulud

- a) kuni 100 eurot kuus
- b) 101-300 eurot kuus
- c) 301-500 eurot kuus
- d) 501-700 eurot kuus
- e) 701-1000 eurot kuus
- f) Rohkem kui 1000 eurot kuus

28. Kas kasutate krediitkaarti?

- a) Jah, kui kuu sissetulekutest ei piisa
- b) Ainult internetiostude tegemiseks
- c) Ainult välisreisidel
- d) Ei kasuta

29. Kas pigem töötaksite:

- a) vähema palga eest ja huvitaval töökohal
- b) rohkema palga eest ebameeldival töökohal

30. Kas käite hetkel tööl?

- a) Jah
- b) Ei

KÜSIMUSED TÖÖTAVALE TUDENGILE:

31. Millise koormusega töötate?

- a) Täiskoormusega
- b) Osalise koormusega
- c) Ajutine töö (k.a. projektipõhine)

32. Mitu tundi kuus keskmiselt töötate?

.....

33. Kui suur on keskmiselt Teie netotöötasu kuus?

.....

34. Kas olete oma praeguse palgaga rahul?

Skaala 1-5

35. Kuidas makstakse Teile töötasu?

- a) Arvelduskontole
- b) Miinimum palk arvelduskontole ülejäänud sularahas
- c) Ainult sularahas

36. Mis on Teie töösuhte aluseks?

- a) Tööleping
- b) Käsundusleping
- c) Ilma lepinguta
- d) Ettevõtja
- e) Muu

37. Kas tunnete, et töölkäimise tõttu kannatab Teie õppeedukus?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Ei oska öelda

38. Kui palju olete ühes kuus pidanud keskmiselt töö tõttu koolist puuduma?

..... h

39. Kuivõrd tuleb ette, et tegelete koolis tööasjadega ja vastupidi?

- a) Mitte kunagi
- b) Harva
- c) Tihti
- d) Kogu aeg

40. Kas olete pidanud millestki loobuma õpingute kõrvalt töötamise tõttu?

.....

41. Töötamise põhjused?

- a) Elamiskulude katteks
- b) Erialase töö kogemus
- c) Laenu/ võla/ liisingu tagasimakseks

- d) Üldine töökogemus
- e) Uute inimestega tutvumiseks
- f) Lisatulu teenimiseks
- g) Vaba aja sisustamiseks
- h) Unistuse realiseerimiseks

42. Millises valdkonnas töötate?

- a) Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
- b) Mäetööstus
- c) Töötlev tööstus
- d) Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
- e) Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus
- f) Ehitus
- g) Hulgi- ja jaekaubandus
- h) Veondus ja laondus
- i) Majutus ja toitlustus
- j) Info ja side
- k) Finants- ja kindlustustegevus
- l) Kinnisvaraalne tegevus
- m) Kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus
- n) Haldus- ja abitegevused
- o) Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus
- p) Haridus
- q) Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne
- r) Kunst, meelelahutus ja vaba aeg
- s) Mootorsõidukite ja mootorrataste remont
- t) Muud teenindavad tegevused

KÜSIMUS MITTETÖÖTAVALE TUDENGILE:

43. Miks Te ei käi veel tööl?

- a) Töötasu ei motiveeri
- b) Vähendab vaba aega
- c) Pole leidnud endale sobivat tööd
- d) Piisav materiaalne kindlustatus on olemas (pere toetab, õppelaen, õppetoetus vms)
- e) Tööotsija
- f) Töövõimetu tervise tõttu